

DOBROVOLNÉ PODNIKOVÉ ZPRÁVY **o vztahu k životnímu prostředí,** **o zdraví a bezpečnosti,** **a o udržitelném rozvoji**

Příručka je určena všem organizacím, které chtějí dobrovolné podnikové zprávy vydávat a nebo je již vydávají. Je určena především středním a malým podnikům, ale nejen jim.

Vytvoření příručky bylo organizováno Českým ekologickým manažerským centrem v Praze a je výstupem projektu VaV-1C/4/13/04 „Aplikace environmentálního účetnictví na mikroekonomické a makroekonomické úrovni v podmínkách ČR“, který byl realizován v letech 2004 – 2005 v rámci „Národní program výzkumu“ s finanční podporou Ministerstva životního prostředí.

Kontakty:

CEMC – České ekologické manažerské centrum
Jevanská 12
P.O. Box 161
10031 Praha 10
e-mail: cemc@cemc.cz

Ing. Vojtěch Vaněček, CSc.,
Zelené údolí 309
40321 Ústí nad Labem
e-mail: vojtech.vaneczek@iol.cz

Ministerstvo životního prostředí

PLANETA

odborný časopis pro životní prostředí

Ročník XIV, číslo 1/2006

Vychází 6 – 12× ročně

Vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, tel. 267 122 549, fax: 267 126 549

Tisk DOBEL, Lanškroun

Titul PLANETA má registrováno Ministerstvo životního prostředí

a časopis vychází 6 až 12x ročně jako monotematická čísla věnovaná problematice životního prostředí

MK ČR E 8063

ISSN – tištěná verze 1801-6898

Obsah

1. ZPRÁVA JAKO NÁSTROJ KOMUNIKACE ORGANIZACE S PARTNERY A S VEŘEJNOSTÍ.....	4
1.1 ZPŮSOBY ENVIRONMENTÁLNÍ KOMUNIKACE.....	4
1.2 PROČ VYDÁVAT ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY.....	4
1.3 O ČEM KOMUNIKOVAT – ROZSAH PROBLEMATIKY ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY	5
2. IDENTIFIKACE PŘÍJEMCŮ ZPRÁVY („ZAJINTERESOVANÝCH OSOB“) A IDENTIFIKACE JEJICH ZÁJMŮ A OBAV	6
2.1 PŘÍJEMCI ZPRÁVY	6
2.2 FORMULACE VLASTNÍCH PŘEDSTAV ORGANIZACE O ZÁJMECH A OBAVÁCH PŘÍJEMCŮ ZPRÁVY.....	6
2.3 KOREKCE VLASTNÍCH PŘEDSTAV ORGANIZACE PRŮZKUMEM U PARTNERŮ A U VEŘEJNOSTI.....	6
3. ZPRÁVA TYPU „ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVA“	7
3.1 O ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVĚ OBECNĚ.....	7
3.2 NÁVRH OSNOVY ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY	8
4. ZPRÁVA TYPU „ZPRÁVA O ZDRAVÍ, BEZPEČNOSTI A ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ“	10
5. ZPRÁVA O UDRŽITELNÉM ROZVOJI ORGANIZACE	12
5.1 CHARAKTER ZPRÁVY O UDRŽITELNÉM ROZVOJI.....	12
5.2 SMĚRNICE GRI	12
5.3 SMĚRNICE INEM	15
5.4 SOUVISEJÍCÍ A PŘÍBUZNÉ INICIATIVY	15
6. INDIKÁTORY	15
6.1 HLAVNÍ TYPY INDIKÁTORŮ.....	15
6.2 SKUPINY INDIKÁTORŮ.....	16
6.3 INDIKÁTORY EKO-EFEKTIVNOSTI	18
6.4 AGREGACE INDIKÁTORŮ	18
7. STANDARDIZACE ENVIRONMENTÁLNÍCH ZPRÁV	19
7.1 OBECNÉ STANDARDY	19
7.2 OBOROVÁ STANDARDIZACE.....	19
7.3 NÁRODNÍ STANDARDY	19
8. AUTOMATICKÁ TVORBA ENVIRONMENTÁLNÍCH ZPRÁV.....	20
9. OVĚŘENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY	20

ÚČEL PŘÍRUČKY

V současné době vydávají velké a přední podniky v ČR kvalitní zprávy typu „environmentální zpráva“ nebo typu „zpráva o zdraví, bezpečnosti a životním prostředí“, kdežto malé a střední podniky vesměs takové zprávy nevydávají a jak se ukazuje, zatím ani vydávat nehodlají. Lze očekávat, že v nadcházejících letech k tomu budou přivedeny stejně jako byly nyní přivedeny k zavedení systémů environmentálního managementu i s certifikací. Zprávy pokročilejšího typu „o udržitelném rozvoji“ jsou v ČR zatím výjimkou. V dalším budeme používat názvu „environmentální zpráva“ pro zprávu kteréhokoli typu.

Příručka má být postačitelou pomůckou pro sestavení dobrovolné zprávy prvních dvou uvedených typů pro výrobní i nevýrobní organizace, které si přejí začít vytvářet dobrovolné environmentální zprávy podle současných zvyklostí a nemají čas studovat k tomu účelu obsáhlou literaturu. Pro tvorbu zprávy o udržitelném rozvoji nutno přibrat směrnici iniciativy, podle které má být zpráva sestavena. Příručka není pomůckou pro srovnávání (*benchmarking*) nebo pro řízení podle uvedených iniciativ, ani není míněna pro větší celky (odvětví,...).

Příručka je určena zejména pro střední a malé podniky. Informovanější a zkušenější tvůrci environmentálních zpráv mohou v příručce nalézt nové podněty např. v oblasti vykazování udržitelného rozvoje, automatizované tvorby zpráv, agregaci indikátorů aj.

JAK PŘÍRUČKU VYUŽÍT

Příručka je sepsána zhuštěně, aby byl dodržen přijatelný rozsah. Pokud existují dobře přístupné jiné či doplňující zdroje informací, je většinou uveden jenom odkaz na ně.

Kdo už má zkušenost se sestavováním environmentální zprávy, najde si v obsahu téma které ho zajímá.

Kdo má sestavit environmentální zprávu poprvé může být na rozpácích jak začít, co je napoprvé důležité a co je rozumné ponechat na dalším vývoji vydávání dobrovolných zpráv. Pro takový případ doporučujeme:

- Uvědomit si, koho chceme oslovit (odstavec 2.1) a proč (odstavec 1.2). Zda jde o samostatnou zprávu nebo o součást roční zprávy.
- Rozhodnout se pro typ zprávy I, nejvýše II (odstavec 1.3).
- Doporučujeme prohlédnout si dobrovolné zprávy několika srovnatelných organizací.
- Sepsat zprávu např. podle osnovy doporučené v odstavci 3.2. Zpráva by měla mít všechny tam zvýrazněné odstavce, avšak výčet námětů v odstavcích uvedený je spíše inspirativní a maximalistický. Při výběru se řídíme zásadou, že příjemce zprávy by měl být informován o všech významných vlivech organizace na životní prostředí.
- Doporučujeme konzultovat koncept zprávy s pracovníkem, který se environmentálními zprávami zabývá. Postřehne nedostatky v dodržení zásad pro sestavení zprávy.

1. ZPRÁVA JAKO NÁSTROJ KOMUNIKACE ORGANIZACE S PARTNERY A S VEŘEJNOSTÍ

1.1 ZPŮSOBY ENVIRONMENTÁLNÍ KOMUNIKACE

Návrh chystaného standardu ISO 14063 o environmentální komunikaci rozeznává čtyři úrovně komunikace:

- **Ad hoc komunikací** se rozumí neplánovaná komunikace organizace s partnery a veřejností v okamžiku potřeby. **Příklad** Vysvětlení havarijního úniku exhalací do obce.
- **Jednosměrná komunikace** znamená opakované (periodické) vydávání informací organizací. Záměrem není vyvolat s partnery a s veřejností diskusi, přesto s takovou zpětnou vazbou nutno počítat. **Příklad** Vydávání písemných environmentálních zpráv tiskem nebo na internetové stránce.
- **Obousměrná komunikace** se organizuje s cílem výměny informací a názorů mezi organizací a jejími partnery a veřejností. **Příklad** Periodické setkávání organizace se starosty nebo s občany okolních obcí.
- **Participativní rozhodování** zvyšuje obousměrnou komunikaci k účasti partnerů a veřejnosti na rozhodování organizace, nebo také ovlivňuje postoje partnerů. **Příklad** Investor vodních děl na Labi svolal řadu setkání s občany a se starosty k posouzení svých záměrů („neoficiální EIA“).

Tato příručka pojednává o jednosměrné komunikaci organizace s partnery a s veřejností formou periodických environmentálních zpráv vydávaných v písemné podobě. Je to nejběžnější forma komunikace u nás i ve světě. V dalším budeme pojednávat o environmentálních zprávách s vědomím, že je to jen jeden z možných způsobů komunikace.

1.2 PROČ VYDÁVAT ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY

Pro vydávání environmentálních zpráv je řada dobrých důvodů:

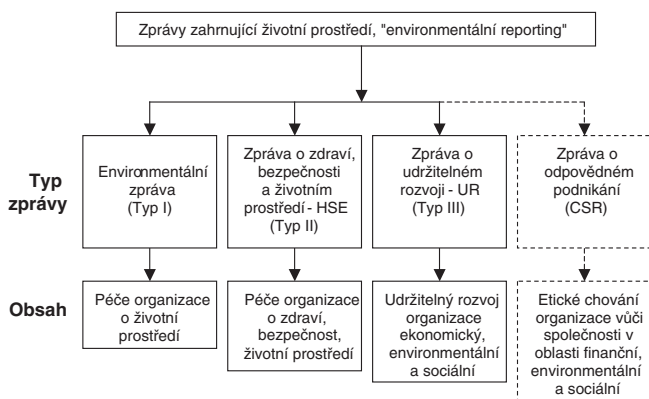
- **Obecné důvody.** Životní prostředí se dnes těší zájmu veřejnosti, úřadů, politiků a také různých aktivistů a jejich organizací. Poskytovat zprávy o péči o životní prostředí začaly průmyslové podniky v reakci na silící obavy a nespokojenost veřejnosti se znečišťováním, které obyvatelstvo zakoušelo. Periodická zpráva je základním způsobem informování partnerů a veřejnosti. Organizace, které znečišťují životní prostředí, vydáváním environmentálních zpráv vycházejí vstříc právu veřejnosti na informace. Kromě toho je to dnes samozřejmá součást kultury podnikání a také nástroj konkurenčního boje.
- **Pohled jiných organizací a veřejností („image“ organizace):**
 - Zpráva napomůže zainteresovaným osobám porozumět environmentální problematice organizace a dá jim realistickou představu o skutečných rizicích. Je to obrana proti obavám vyvolaným neznalostí.
 - Výsledky environmentálního managementu (environmentální investice, zlepšené hodnoty environmentálních ukazatelů) posilují důvěru v zodpovědné podnikání organizace.
 - K důvěryhodnosti přispívá i realistické vysvětlení případných nesnází, které okolí organizace zakusilo (úniky emisí, aj.).
- **Zájmy vlastní organizace a vlastníků:**
 - Hodnota organizace (kurz akcií,...) je mj. dána také jejím environmentálním profilem, který je proto vhodné publikovat, nejlépe s ověřením od renomovaného ověřovatele.
 - Vydávání podnikové environmentální zprávy posiluje i uvnitř organizace povědomí o závažnosti této problematiky.
- **Environmentální management organizace.** Pro vydávání environmentálních zpráv není zapotřebí mít zaveden environmentální management. Používané standardní systémy environmentálního managementu však komunikaci vyžadují (ne nutně ve formě zpráv):

- Systém environmentálního managementu (EMS) podle standardů řady ISO 14000 vyžaduje komunikování jak uvnitř vlastní organizace tak navenek hned v základním standardu ISO 14001 (odstavec 4.4.3). Tento požadavek se pak opakuje v dalších standardech a v současnosti se projednává návrh samostatného standardu o environmentální komunikaci ISO 14063.
- Systém environmentálního managementu a auditu (EMAS) podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES 761/2001 vyžaduje informování veřejnosti formou environmentálního prohlášení.
- **Souvislosti s povinným komunikováním.** Vedle vydávání dobrovolných environmentálních zpráv, o kterých pojednává tato příručka, má organizace povinnost podávat informace, které se aspoň zčásti s obsahem dobrovolných environmentálních zpráv překrývají a je účelné tvorbu povinných dokumentů a dobrovolné zprávy propojit.
 - Podle Zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví, jak vyplývá z pozdějších změn (viz částka 10/2004 Sb.), v § 21 „Výroční zpráva“ se v odstavci (2) účetním jednotkám ukládá, že „... výroční zpráva musí kromě jiného dále obsahovat nejméně finanční a nefinanční informace..... o aktivitách v oblasti ochrany životního prostředí a pracovněprávních vztazích“. K splnění povinnosti lze použít údaje chystané pro roční environmentální zprávu.
 - Řada údajů o vlivech na životní prostředí podléhá povinnému hlášení, např. do REZZO – Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší, do IRZ – Integrovaného registru znečišťování, aj.
 - V rámci programu šetření Českého statistického úřadu vyplňují zpravodajské jednotky při výběrovém šetření výkaz ŽP 1-01 „Roční výdaje na ochranu životního prostředí“. Jde o údaje z environmentálního účetnictví organizace, dobře použitelné v environmentální zprávě.

1.3 O ČEM KOMUNIKOVAT – ROZSAH PROBLEMATIKY ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY

Co do rozsahu témat dobrovolné environmentální zprávy, organizace dnes používají některý z následujících typů zpráv. Na původně čistě environmentální problematiku se nabalila další hlediska, jak je znázorněno na Obr. 1.

Obr. 1.

- Environmentální zpráva** (Zpráva o stavu životního prostředí, *Environmental Report*) obsahuje údaje o chování organizace vůči životnímu prostředí, např.: vyprodukované množství od-

padů, množství emisí aj., ale třeba také informace o čerpání (spotřebě) neobnovitelných přírodních zdrojů, o stavu okolní přírody aj. Tento první typ environmentální zprávy je založen na poznání nutnosti informovat a přesvědčit veřejnost o zodpovědném chování organizací vůči životnímu prostředí. Je to reakce organizací na rostoucí obavy veřejnosti ze znečišťování životního prostředí výrobní činností (např. „chemofobie“ vyvstala v osmdesátých letech) a na obavy z vyčerpání přírodních zdrojů, podněcené studií Římského klubu „Meze růstu“ z r. 1972 a následujícími aktivitami. Tento typ environmentální zprávy je používán od osmdesátých let minulého století. Není dnes zastaralý, ale organizace které ho používaly přecházejí na pokročilejší typy uvedené dále. Co by taková zpráva dnes měla obsahovat je uvedeno v 3. kapitole.

- Zpráva o zdraví, bezpečnosti a o životním prostředí** (*Health, Safety and Environmental Report, HSE Report*) je pouhým rozšířením environmentální zprávy o problematiku uvedenou v názvu. Tento typ zprávy začal být používán v začátku devadesátých let minulého století a lze ho považovat za současný standard vedle typu III. Co by taková zpráva měla obsahovat je uvedeno v 4. kapitole.

- Zpráva o udržitelném rozvoji (organizace)** (*Sustainable Development Report, SD Report*) informuje nejen o environmentální problematice, ale také o problematice ekonomické a sociální na stejné úrovni důležitosti. Organizace má být řízena tak, aby bylo dosaženo trvalého rozvoje udržitelného z hlediska sociálního, environmentálního a ekonomického a o těchto třech „pilířích“ udržitelného rozvoje organizace má zpráva informovat. Tento typ zprávy začal být užíván koncem devadesátých let minulého století a na rostoucím počtu zpráv nejrůznějších organizací, publikovaných na internetu, je patrný prudký rozvoj. Je to velice náročný typ zprávy, přesto se doporučuje také malým s středním podnikům a je jimi používán. Co by taková zpráva měla obsahovat je uvedeno v 5. kapitole.

Iniciativa nabádající k udržitelnému rozvoji a k podávání zpráv o udržitelném rozvoji má oporu v etickém přístupu prosazovaném iniciativou *Corporate Social Responsibility, CSR*, která přikazuje vedení firem nehlédět pouze na zisk, nýbrž mít na zřeteli „lidi – planetu – zisk“ (viz odstavec 5.4). O výsledcích tohoto úsilí se také píší zprávy dokládající etické chování organizace. Zprávy se dosti podobají více „technicky“ laděným zprávám o udržitelném rozvoji, avšak zatím bez návrhu jednotné struktury a obsahu a v této příručce se jimi nezabýváme.

Správné **stanovení obsahu** environmentální zprávy je důležité pro naplnění jejího poslání. Má podat všem příjemcům zpráv, které jsme se rozhodli oslovit, informace které si přejí mít nebo které si jim naopak organizace přeje podat. Doporučení k tomu jsou v 2. kapitole.

Protože environmentální zpráva bývá vydávána s poměrně dlouhou periodou, nejčastěji jeden rok, má **povahu informativní**, o tom co se událo od předchozí zprávy nebo co se chystá. Pro **aktuální preventivní sdělení** (odstávka teplárny) nebo **sdělení reagující** (na nepříjemnou událost) jsou vhodnější jiné prostředky komunikace.

Pro rozhodnutí o obsahu a rozsahu zprávy je důležitá **identifikace příjemců zprávy**, tj. s kým chceme komunikovat, kdo jsou „zainteresované osoby“ (jednotlivci, skupiny a organizace – někdy „zainteresované strany“). Doporučení k tomu jsou v 2. kapitole.

2. IDENTIFIKACE PŘÍJEMCŮ ZPRÁVY („ZAJINTERESOVANÝCH OSOB“) A IDENTIFIKACE JEJICH ZÁJMŮ A OBAV

2.1 PŘÍJEMCI ZPRÁVY

Před koncipováním zprávy je nutné stanovit, kterým příjemcům (cílovým skupinám zainteresovaných osob) bude zpráva určena. Při rozhodování můžeme vybírat z následující Tabulky 1.

Tabulka 1: Cílové skupiny zainteresovaných osob pro příjem environmentální zprávy

Osoby těsně spjaté s organizací	
- Zaměstnanci - Vlastníci (akcionáři, společníci, družstevníci,...)	
Externí subjekty	
- Odběratelé a distributoři - Spotřebitelé - Dodavatelé - Banky a finanční instituce - Pojišťovny - Konkurence - Investoři - Ratingové agentury	- Občané v sousedství organizace a v místě - Širší veřejnost - Představitelé státní správy a samosprávy, úřady - Politici a veřejní činitelé - Sdělovací prostředky - Odborníci na environmentální problematiku - Nevládní organizace - Školy, akademická a výzkumná pracoviště

Rozmanitost příjemců zprávy přináší problém objemu a odbornosti zprávy. Že lze sestavit nepřiliš objemnou zprávu víceméně použitelnou pro různé příjemce dokazují zprávy nejen zahraničních firem, ale i firem domácích¹.

2.2 FORMULACE VLASTNÍCH PŘEDSTAV ORGANIZACE O ZÁJMECH A OBAVÁCH PŘÍJEMCŮ ZPRÁVY

Po stanovení okruhu příjemců zpráv se organizace pokusí odhadnout okruh zájmů příjemců zpráv a stanovit, zda kromě toho sama chce příjemcům předat důležitou informaci. Pokud má organizace zaveden systém environmentálního managementu, využije k tomu registr environmentálních aspektů a registr environmentálních dopadů. Při sestavování soupisu témat využijeme poznatky pracovníků, kteří jsou v kontaktu se zájmovými skupinami (marketing, nákup, odbyt,...). Zájmy sousedů a veřejnosti pomohou identifikovat vlastní zaměstnanci kteří v tom prostředí žijí. Využijeme také členství zaměstnanců v zastupitelských orgánech, zájmových organizací apod. V Tabulce 2 uvádíme přehled možných okruhů témat o kterých je třeba informovat.

Tabulka 2: Možné předměty zájmu a obav partnerů a veřejnosti

- Environmentální profil organizace (jak si organizace vede v ochraně životního prostředí, vyjádřeno souborem konkrétních údajů, včetně číselných ukazatelů)
- Jak jsou plněny vyhlášené environmentální cíle organizace (např. omezení emisí,...)
- Jaké jsou environmentální aspekty organizace (které činnosti ohrožují životní prostředí a obtěžují okolí)
- Jaké jsou environmentální dopady (změny v prostředí: ničení vegetace, poškozování staveb,...) a případná rizika
- Akce a projekty (např. zamýšlená výstavba nové výrobní jednotky a její důsledky)
- Nehody a havárie (obzvláště ty, kterých si zájemci museli povšimnout)
- Řešení starých ekologických zátěží
- Havarijní zajištění

V devadesátých letech minulého století byl mnoha organizacemi s úspěchem použit importovaný postup environmentálního samohodnocení ESAP², které dalo co možná objektivní obraz environmentálního profilu organizace; ten pak mj. napomůže správně zvolit obsah sdělení ve zprávě. Jak ukazuje zkušenost, vlastní představa organizace se nemusí kryt s míněním příjemců zpráv. Chceme-li své názory korigovat, nezbyvá než kontaktovat partnery a veřejnost. O tom je následující odstavec.

2.3 KOREKCE VLASTNÍCH PŘEDSTAV ORGANIZACE PRŮZKUMEM U PARTNERŮ A U VEŘEJNOSTI

Průzkumem mínění partnerů a veřejnosti se dostáváme do oblasti obousměrné komunikace. Průzkum v oblasti environmentální komunikace byl u nás v r. 2001 vyzkoušen v rámci společného projektu Orée-CEMC³ u 8 společností, z toho 7 byly malé a střední podniky (MSP). Výsledkem je jednak poznání o proveditelnosti a užitečnosti takového průzkumu i u MSP, jednak návodová příručka⁴. Společnosti angažovaly do průzkumu studenty, kteří byli proškoleni v zásadách průzkumu (způsob vystupování, dobrovolnost, neovlivnit respondenta,...) a s dotazníkem v ruce vedli řízená interview v institucích i s občany na ulici. Jádrem dotazů bylo vnímání vlivů společností na různé domény životního prostředí podle otázek uvedených v Tabulce 3. Výsledky šetření byly zajímavé a byly použity mj. při sestavování environmentálních zpráv.

Příklad Průzkum postojů různých externích subjektů k environmentálnímu profilu středního podniku. Společnost UNILES a.s. v Rumburku v r. 2001 vybrala následující zainteresované subjekty: „Specializované“ úřady (referát ŽP a další, celkem 5), „laické“ úřady (finanční úřad a další, celkem 5), zaměstnanci (nahodile oslovení zaměstnanci ústředí a venkovních středisek) a veřejnost (na území okresu Děčín, nahodile). Pod vedením zaměstnance společnosti oslovili studenti gymnázia s dotazníky sestavenými podle návodu Orée

¹ Např. Zpráva o stavu životního prostředí vydávaná ročně společností Precheza a.s. Přerov v tištěné podobě (cca 30 stran) a na www.precheza.cz

² ESAP – Environmental Self Assessment Program – Program vlastního environmentálního hodnocení. Publikace CEMC, Praha 1993

³ Vaněček V.: Komunikace o životním prostředí a environmentální reporting podle metody Orée. Environmentální aspekty podnikání, CEMC Praha, č. 4/2003

⁴ Příručka pro komunikaci vašeho podniku o ochraně životního prostředí. Vydal CEMC, Praha 2003

celkem 424 respondentů. Kromě odpovědí na soustavu otázek zaznamenali věk a zda jde o muže či ženu. Výsledky výzkumu zpracovali podle metodických pokynů Orée a dospěli k závěrům:

- **krajina** – převažuje kladné vnímání, nejvíce nás kladně hodnotí laické a následně specializované úřady
- **půda** – celkově převažuje kladné vnímání, pouze u respondentů z řad zaměstnanců převažuje záporné mínění, velmi kladně hodnotí náš vliv na půdu „laické“ úřady
- **ovzduší** – převažuje kladné vnímání, nejvíce nás kladně hodnotí laické úřady a následně veřejnost
- **voda** – celkově převažuje kladné vnímání, pouze u respondentů z řad zaměstnanců převažuje záporné mínění, velmi kladně hodnotí náš vliv na půdu „laické“ úřady
- **hluk** – celkově převažuje záporné vnímání, nejvýraznější záporný vjem je ze strany zaměstnanců, kladný vjem pouze malým procentem převažuje u „laických úřadů“
- **odpady** – celkově převažuje záporné vnímání, nejvýraznější záporný vjem je ze strany zaměstnanců a následně veřejnosti, kladně nás hodnotí pouze nepatrným procentuálním rozdílem „laické“ úřady.

UNILES, zavádějící systém environmentálního managementu, podle toho upravil své environmentální cíle a komunikační praxi.

Tabulka 3 Jádru dotazníku o vnímání vlivů organizace na životní prostředí

5) Pociťujete činnost podniku v souvislosti s důsledky, které má na následující oblasti?			
5.1 voda	☐ ano	☐ ne	jaké
5.2 ovzduší	☐ ano	☐ ne	jaké
5.3 odpady	☐ ano	☐ ne	jaké
5.4 půda	☐ ano	☐ ne	jaké
5.5 krajina	☐ ano	☐ ne	jaké
5.6 výrobky	☐ ano	☐ ne	jaké
5.7 hluk	☐ ano	☐ ne	jaké
5.8 zdraví	☐ ano	☐ ne	jaké
5.9 jiné (specifikovat)	☐ ano	☐ ne	jaké
Klasifikujte podle pořadí důležitosti a zvolte čísla 1 – 9 pro oblasti, ma které má podnik dopad, od nejslabšího (č. 1) po nejsilnější (č. 9)			

Pramen: Společný projekt CEMC-Orée, 2001

Příklad Rozdíly mezi vnímáním environmentální problematiky různými subjekty. Soulad a nesoulad mezi objektivním hodnocením a vnímáním environmentálních dopadů byl vyhodnocen v SEVEROCHEMĚ, družstvu pro chemickou výrobu v Liberci. V SEVEROCHEMĚ provedli v r. 2001 m.j. průzkum u svých zaměstnanců. Od 62 zaměstnanců poučených o účelu šetření získali 52 odpovědí na otázky týkající se prachu, hluku, chemických látek/výrobků, psychické zátěže, tepelné pohody (tepla/chladu) na pracovištích v ročních obdobích, osvětlení pracoviště, sociálního zařízení, výskytu zdravotních potíží, fyzické zátěže a případně jiných vlivů. Výsledky šetření, uspořádané podle návodu Orée, a odděleně pro provozovny v Liberci a ve Varnsdorfu, porovnali s názorem ústředí

družstva v Liberci (objektivní názor). Jak se dalo čekat, názory se někde lišily. Např. o osvětlení se ústředí domnívalo, že má vliv a to záporný. Zaměstnanci v obou provozovnách naopak vliv nepociťují a hodnotí osvětlení velmi kladně resp. kladně. Naproti tomu, zdravotní potíže zaměstnanci považovali za velmi významné resp. významné, ač ústředí je za významné nepovažovalo. V návaznosti uvedli zaměstnanci v „jiných vlivech“ nedostatečné odsávání zápachů. – SEVEROCHEMA poznatky využívá, průzkum periodicky opakuje a výsledky šetření komunikuje se zaměstnanci. Vedení se výsledky zabývá a řeší je.

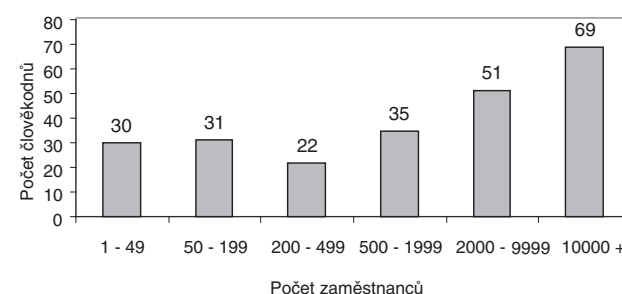
Konfrontace představ managementu o zájmech a obavách partnerů, veřejnosti a vlastních zaměstnanců na straně jedné, a skutečností podle výsledků průzkumu na straně druhé, byla shledána podnětnou a organizace podle toho přizpůsobily svou environmentální a komunikační politiku. Ve všech případech byly výsledky shledány poučnými a zohledněny mj. v obsahu vydávaných zpráv.

3. ZPRÁVA TYPU „ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVA“

3.1 O ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVĚ OBECNĚ

Pojetí a osnova environmentální zprávy nejsou téměř v žádné zemi jednoznačně stanoveny⁵. Dokonce ani mezinárodně platné standardy, jako jsou standardy řady ISO 14000, toto jednoznačně neupravují. Existují však odvětví, jejichž svazy si jednotnou koncepci environmentální zprávy vypracovaly, nebo jim aspoň byla navržena zájmovými organizacemi, viz kapitola 7. Nepatříme-li k nim, máme v koncipování zprávy úplnou volnost.

Obr. 2 Počet člověkodnů na sepsání zprávy podle The INEM Sustainability Reporting Guide, 2001

Způsob vydávání je různý. Environmentální zprávy se vydávají jako samostatná díla, často v libivé grafické úpravě, v rozsahu obvykle o mnoho nepřevyšujícím 30 stránek i u velkých zahraničních podniků. Jindy tvoří environmentální zpráva samostatnou kapitolu výroční zprávy. Perioda vydávání bývá jeden rok. Zveřejněny bývají tiskem a/nebo nyní více na internetu ve formátu PDF, nověji HTML.

Časová náročnost sestavení environmentální zprávy závisí na velikosti organizace. Výsledky šetření uváděné iniciativou INEM (o iniciativě viz odst. 5.3) jsou na Obr. 2. Časová náročnost zjištěná u nás v Severochemě viz příklad v kapitole 4. INEM uvádí také externí náklady, ještě v DEM. Rostou monotonně s velikostními

⁵ Japonské ministerstvo hospodářství, obchodu a průmyslu vydalo Environmental reporting guidelines 2001 (64 str.), je ke stažení v angličtině na http://www.meti.go.jp/english/policy/index_environment.html V Německu platí standard DIN 33922:1997 Umweltberichte für die Öffentlichkeit, viz odstavec 7.3

třídami použitými v Obr. 2, přibližně geometrickou řadou s kvocien-tem $q = 2$.

Tak jako při jiném informování je navýsost důležitá **důvěryhodnost zprávy**. Té napomáhá srozumitelnost, transparentnost (organizace ukazuje způsob získávání a zpracování údajů), jistá citlivost k různým příjemcům zpráv jakož i nezatajování tzv. špatných zpráv. Zpráva má problematiku pokrývat úplně. Důvěryhodnost podpoří také ověření zprávy nezávislou organizací (kapitola 9).

V posledních letech pronikají do zpráv **údaje finanční povahy** z podnikového environmentálního účetnictví, jako jsou různé environmentální náklady a investice, pokuty aj.

Co do **časového období** má být zřejmé, k jakému časovému období se údaje vztahují. Kromě tohoto období by zpráva ovšem měla uvádět také záměry (environmentální cíle) pro budoucno.

Nejlepší **představu o současné úrovni environmentálních zpráv** získáme, když si na internetu vyvoláme environmentální zprávy nám oborově blízkých organizací.

3.2 NÁVRH OSNOVY ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY

Pro ty kteří nemají jiné vodítko jsme sestavili návrh osnovy environmentální zprávy a vyzkoušeli jeho použitelnost v družstvu pro chemickou výrobu Severochema v Liberci.

Osnova je obsáhlejší než nám pro první zprávy připadá nutné. Autoři si vyberou to co chtějí nebo mohou uvést. Abychom odlišili co je podle nás nutné a co nikoliv, uvádíme podtržené nadpisy odstavců které doporučujeme za nezbytné. Spokojíme-li se s nejstručnější verzí, nepřesáhne zpráva malé a bezproblémové organizace několik stránek.

- 1) **Záhlaví.** Název organizace, adresa a spojení (jde-li o samostatnou environmentální zprávu). Název „Environmentální zpráva za (období)“ nebo podobně. Datum vydání.
- 2) **Prohlášení vedoucího představitele.** Prohlášení vedoucího představitele o odhodlání chovat se šetrně k životnímu prostředí, doplněné nejdůležitějšími skutečnostmi které to dokumentují: úspěchy v ochraně životního prostředí, účast v environmentálních iniciativách, zavedení ekologicky šetrného výrobku (a získání odpovídající známky), příprava nebo zavedení environmentálního managementu (vlastního, necertifikovaného) nebo systému environmentálního managementu podle některého standardu, aj. Uvést nejdůležitější záměry (environmentální cíle) do budoucna.
- 3) **Představení organizace** (jde-li o samostatnou environmentální zprávu). Typ organizace (a.s.,...). Vlastníci. Odvětví a předmět činnosti, hlavní výrobky/služby. Lokality, v nichž jsou závody (provozovny,...). Velikost organizace (malá,...), počet zaměstnanců. Hlavní zákazníci. Hlavní ekonomické ukazatele (obrat, zisk – v detailech odkázat na výroční zprávu). Hlavní environmentální problémy. Provedené nebo zamýšlené inovace.
- 4) **Popis činnosti/služeb.** Stručný popis. Suroviny a materiály, energie, výrobky. Výrobní procesy. Odpady, emise do ovzduší, odpadní vody.
- 5) **Vlivy činnosti organizace na životní prostředí.** Zdroje znečišťování. Hlavní environmentální aspekty a hlavní environmentální dopady. Staré zátěže.

6) **Vliv výrobků na životní prostředí** – zvláště jde-li o spotřební zboží. Projevy zodpovědného dohledu nad výrobky (prosazující se iniciativa *product stewardship*); vrácení obalů, zpětný odběr využitých výrobků; pokud je provedeno hodnocení životního cyklu (*Life Cycle Assessment, LCA*, viz např. ISO 14040 až 14048), uvést výsledky. Domácí a zahraniční známky typu „ekologicky šetrný výrobek“.

7) **Environmentální management.** Způsob řízení ochrany životního prostředí. Např. pozice podnikového ekologa v hierarchii podnikové organizace, snaha o „čistší produkci“, environmentální zařízení, spolupráce s jinými subjekty (zneškodnění odpadů). Školení pracovníků. V případě EMS/EMAS údaje o zavedení, o certifikaci/validaci, o environmentálních cílech a cílových hodnotách, o auditech aj.

8) **Výsledky péče o životní prostředí** (hlavní část zprávy)

- **Výsledky monitorování** emisí do ovzduší a do vod, produkce odpadů O/N, monitorování pracovního prostředí.
- **Spotřeba neobnovitelných přírodních zdrojů, energií a vody.**
- **Vyhodnocení uvedených údajů.** Roční údaje uvedené v předchozích dvou bodech nedávají bez srovnání s nějakým standardem představu o environmentálním úsilí organizace. Nejjednodušší je porovnat údaje s odpovídajícími údaji předchozích let, tj. prezentovat časový vývoj jednotlivých ukazatelů v posledních letech. Pokud nalezeme údaje z jiných srovnatelných výrobn, např. v BREF BAT⁶, poskytnete to výborný srovnávací standard.
- **Soulad s předpisy a normami, výsledky kontrol, stížnosti.**
- **Komentování nehod a havárií dopadajících na životní nebo pracovní prostředí.** Zejména pokud se to příjemců zpráv dotklo, např. nepříjemný zápach a hluk
- **Environmentální náklady a výnosy.** Ochrana životního prostředí má svou finanční stránku a nověji je zvykem vykazovat v environmentálních zprávách environmentální náklady, investice a výnosy celkem a také v některých detailech, tak jak je vyazuje podnikové environmentální účetnictví⁷. Pokud chceme údaje srovnávat s jinými organizacemi, je nutno dát pozor zejména na definici environmentálních nákladů. Přesvědčili jsme se, že organizace je pojímají velice rozdílně. V environmentální zprávě bychom měli použít definic z Příručky ČSÚ pro zpravodajskou jednotku s metodickými pokyny pro vyplnění ročního výkazu ŽP 1-01 nebo z Metodického pokynu⁷. Environmentální účetnictví slouží především managementu organizace pro řízení organizace. Co se má z těchto údajů zveřejnit neupravuje u nás žádný předpis. Často se zveřejňují různé druhy nákladů. Dobrým příkladem jsou společné environmentální zprávy skupiny UNIPETROL⁸ které v tomto směru patří u nás k nejlepším.

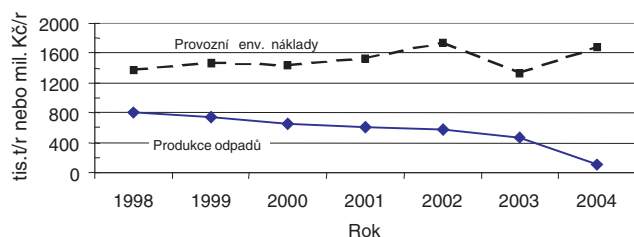
Příklad Vývoj provozních environmentálních nákladů a vývoj produkce odpadů. Ze Společné environmentální zprávy skupiny UNIPETROLU 04 jsme v Obr. 3 zobrazili vývoj ročního množství odpadů a ročních nákladů na jejich ukládání.

⁶ Best Available Techniques, BAT, jsou nejlepší dostupné techniky pro nejrůznější výrobní technologie, popsané v referenčních dokumentech (BAT Reference Documents, BREF) zpracovaných pro účely integrované prevence a omezování znečišťování (IPPC) podle Směrnice Rady 96/61/EC a Zákona 76/202 Sb. Jsou dostupné na www.ippc.cz, mnohé v češtině.

⁷ Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví. MŽP, 2002. Ke stažení na www.env.cz.

⁸ Lze stáhnout z www.unipetrol.cz

Obr. 3: Produkce odpadů a provozní náklady skupiny podle Společné environmentální zprávy skupiny UNIPETROL 04

Vzory pro výběr a uspořádání údajů environmentálního účetnictví v environmentálních zprávách vydalo japonské ministerstvo životního prostředí a ty jsou používány i v sousedních státech. Informace jsou podány pro potřeby čtenářů zprávy velmi přehledným způsobem. Pro příklad uvádíme údaje uveřejněné podle tohoto vzoru firmou National/Panasonic.

Příklad Ukázka prezentace environmentálních nákladů a přínosů. Společnosti National a Panasonic, patřící do skupiny Matsubishi Electric Group (ve skupině je 229 společností s asi 290 tisíci zaměstnanci v 44 zemích) vydaly roční zprávu za r. 2001 s údaji uspořádanými v Tabulkách 4 a 5.

Tabulka 4 Environmentální náklady u společností National/Panasonic

Pro každou kategorii a pro každý rok uvedeny v dalších sloupcích (zde nezobrazených): Investice, Náklady, Celkem

Kategorie		Definice
Náklady v podnicích	Prevence znečištění	• Náklady na prevenci znečištění ovzduší, vod, půdy, hluku, vibrací, zhutnění půdy
	Úspory energií na závodech	• Náklady na zavedení plánu úspor energií na závodech a na zmenšení spotřeby energie oproti předchozímu roku o 1%, vztaženo na tržby • Podíl na úsporách na energii tam kde jde o úspory z více příčin
	Úprava a recyklace odpadů	• Náklady na úpravu nebo odstranění odpadů • Náklady na zmenšení množství odpadů
	Jiné environmentální aktivity	• Investice a vydání na environmentální aktivity včetně předcházení skleníkového efektu (kromě omezení emisí CO ₂), ochrany ozónové vrstvy, a využití recyklované a dešťové vody
Náklady v předvýrobních a povýrobních operacích		• Náklady na ustavení a ověření systémů recyklace použitých výrobků (včetně vývoje technologie zavedení systémů recyklace) • Náklady na platby externím systémům, související s recyklací (Asociace pro domácí elektrické spotřebiče, aj.)
Náklady na management		• Náklady na zavedení a udržování
Náklady na V a V		• Náklady na vývoj technologií primárně zaměřených na životní prostředí • Náklady na vývoj a zavedení environmentálně šetrných obalů • Náklady na zmenšení environmentálních dopadů při distribuci (dodávka a sběr výrobků), včetně emisí CO ₂
Společenské aktivity		• Náklady na společenské úsilí jako je poskytování informací a podpory ekologickým aktivitám organizovaným ochránci přírody a místními usedlíky • Náklady na zveřejnění environmentálních informací včetně reklam, zpráv a výstav
Náklady způsobené škodami na životním prostředí		• Náklady na průzkum a odstranění staré kontaminace podzemních vod a půdy

Pramen: National/Panasonic, Matsushita Electric Group – Environmental Sustainability Report 2001

Tabulka 5 Environmentální přínosy u společností National/Panasonic Pro každou kategorii a pro každý rok uvedeny v dalším sloupci celkové hodnoty úspor nákladů (zde nezobrazeno)

Kategorie		Definice
Úspory nákladů	Úspory energií na závodech	• Úspory ze zmenšení spotřeby energií na závodech
	Úprava a recyklace odpadů	• Úspory z racionalizace nakládání s průmyslovými odpady cestou jejich omezení
	Omezení nákladů na vodu a stočné	• Roční úspory na vodě a stočném plynoucí z používání dešťové vody a recyklované vody
	Omezení nákladů na balení a distribuci	• Roční úspory na obalových materiálech a na distribuci

Pramen: National/Panasonic, Matsushita Electric Group – Environmental Sustainability Report 2001

- **Environmentální komunikace.** Případně jiné komunikační aktivity než je environmentální zpráva.
- **Vzdělávání a školení vlastních pracovníků v oblasti ochrany životního prostředí.** Informace o instruktážích, účasti v různých kurzech apod.
- **Podpora společenských aktivit v oblasti ochrany životního prostředí.** Jak organizace spolupracuje se školami, se zájmovými a neziskovými organizacemi apod. Všude kde je to vhodné se vyjádří číselné veličiny ve formě přiměřených indikátorů, např.: roční environmentální ná-

klady (a jejich vývoj po letech), roční spotřeba vody (a její vývoj po letech), atd. Blíží o volbě indikátorů viz kapitola 6.

- 9) **Kontakt a další informace.** I když tato zpráva je míněna jako jednosměrné sdělení od organizace k příjemcům zprávy, je dvousměrná komunikace žádoucí, tj. aspoň odezva ze strany příjemců zprávy. Je proto nezbytné uvést spojení a osobu na kterou se může příjemce obrátit s dotazy, námitkami atp.
- Pokud je odezev více, je vhodné v následující zprávě vykázt jejich počet (jako důkaz ochoty organizace komunikovat) a shrnout jejich obsah.

- 10) **Datum vydání zprávy** a údaj, kdy nebo v jakých intervalech bude aktualizována (např. ročně).

Příklad Mnoho příkladů environmentálních zpráv typu I naleznete na webových stránkách českých podniků. Jako příklad může sloužit zpráva SETUZY a.s., Ústí n.L., na www.setuza.com. Podniky chemického průmyslu zpravidla vydávají environmentální zprávy typu II.

4. ZPRÁVA TYPU „ZPRÁVA O ZDRAVÍ, BEZPEČNOSTI A ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ“

Tato zpráva typu II se liší od zprávy typu I „Environmentální zpráva“ doplněním informací z oblasti zdraví a bezpečnosti. Nemáte-li příhodnější předlohu a použijete-li návrh osnovy z odstavce 3.2, může být doplnění následující.

V „Prohlášení vedoucího představitele“ se doplní stanovisko organizace v této problematice, hlavní výsledky za uplynulé období a hlavní záměry pro budoucnost, např. odhodlání přistoupit k iniciativě „Bezpečný podnik“⁹, nebo získat certifikaci systému OHSAS.

Za odstavec „Výsledky péče o životní prostředí“ se doplní další hlavní odstavec „Výsledky péče o zdraví a bezpečnost“. Zatím co výběr údajů v oblasti environmentální záleží na okruhu jejich aktivit, v oblasti zdraví a bezpečnosti jsou kritéria pro nejrůznější organizace a ve většině zemí prakticky stejná a liší se jen v drobnostech (např. zda pracovní úraz je při nemoci delší než 1 den nebo delší než 3 dny). Měly by být uvedeny následující roční výsledky:

- Počet smrtelných pracovních úrazů
- Počty registrovaných pracovních úrazů (s nemocností delší než 3 dny), a dále
 - jejich četnost v %, tj. $(\text{počet} \times 100) / (\text{počet zaměstnanců})$
 - jejich frekvence, tj. počet úrazů na 1 milion odpracovaných hodin
 - jejich závažnost, tj. $(\text{počet zameškaných pracovních dnů} \times 100) / (\text{kalendářní fond pracovní doby} \times \text{počet zaměstnanců})$

- Choroby z povolání: počet diagnostikovaných případů v průběhu roku na 1 milion odpracovaných hodin; týká se jen vlastních zaměstnanců.

- Lze referovat o provedených auditech, kontrolách, pokutách aj.

V odstavci „Environmentální náklady a výnosy“ lze doplnit náklady spojené s péčí o zdraví a bezpečnost. Způsob vykazování není předepsán.

Příklad Zpráva o zdraví, bezpečnosti a životním prostředí v podniku střední velikosti. Severochema, družstvo pro chemickou výrobu v Liberci, má 92 zaměstnanců a je po léta velmi aktivní v oblastech péče o zdraví, bezpečnost a životní prostředí, jakož i v oblasti kvality. Nicméně, dosud nepociťovali potřebu vydávat environmentální zprávu. V r. 2005 použili osnovu uvedenou v odstavci 3.2 této příručky a samostatně sestavili environmentální zprávu typu II. Dokládá to možnost a schopnost organizace takové velikosti vyhovující zprávu sestavit, jakož i použitelnost osnovy. Severochema použila údaje ze své evidence a neprováděla kvůli zprávě žádná další šetření. Zprávu sestavil sám podnikový ekolog v průběhu dvou měsíců, s vynaložením 10 člověkodnů. V průběhu sestavování proběhly krátké konzultace s konzultantem CEMC. Severochema použije zprávu ji při externím auditu svého systému environmentálního managementu certifikovaného podle ISO 14001.

Příklad Zpráva skupiny velkých podniků o zdraví, bezpečnosti a životním prostředí. Z URL www.unipetrol.cz lze stáhnout Společnou zprávu skupiny UNIPETROL 04, která je příkladem dokumentu vyspělého mnohaletým vývojem. Už samotný sběr kompatibilních dat z řady organizací a pak jejich zpracování je náročným úkolem. Zpráva má náležitosti vyžadované iniciativou Responsible Care[®], podle jejíhož vzoru byla vytvořena, a v některých ohledech požadavky iniciativy překračuje.

Příklad. Zpráva z oblasti podnikového environmentálního účetnictví v oblasti zdraví, bezpečnosti a životního prostředí. Skupina The Teijin Group s asi 2.900 zaměstnanci v řadě společností v Japonsku, Thajsku aj. podniká v oblasti chemického průmyslu a hlásí se k iniciativě Responsible Care[®]. Vydala The Teijin Group: Sustainability Report 2003. Human Chemistry, Human Solutions (38 stran). V kapitole o nákladech na péči o životní prostředí, bezpečnost a zdraví uvádí pro r. 2003 údaje v členění na položky velmi podobné kategoriím v tabulkách zprávy National/Panasonic. Protože skupina Teijin do této kapitoly zahrnuje i péči o bezpečnost a zdraví, nejspíše pod vlivem iniciativy Responsible Care[®] a její směrnice z r. 1998 pro podávání zpráv, rozšiřuje výkaz o náklady na bezpečnost, zdraví a prevenci havárií. Část věnovaná environmentálním nákladům je označena „Životní prostředí“ a k ní je připojena část označená „Bezpečnost, zdraví a předcházení haváriím“. Viz Tabulka 6.

⁹ Česká modifikace systému bezpečnosti práce OHSAS řady 18000, ustavená Českým úřadem bezpečnosti práce

Tabulka 6 Environmentální náklady u skupiny The Teijin Group

Pro uvažovaný rok uvedeny v dalších sloupcích pro každou položku: Investice, Náklady, Finanční přínos*

Položka			Popis	Hlavní výsledky**
Životní prostředí	Náklady v podnicích	Náklady prevence znečištění	• Opatření k dosažení cílové 50% redukce vypouštění chemikálií do životního prostředí, včetně prevence znečištění (vzduchu, vody, půdy, podzemních vod, aj.) a instalace zařízení na zachycování k opětovnému využití dichlormethanu	• Soulad s požadovanými číselnými hodnotami • Emise SO_x a zátěž CHSK byly pod kontrolou • Množství odstraňovaných chemických látek bylo zmenšeno
		Náklady zachování globálního životního prostředí	• Opatření k úspoře energie, nutná pro dosažení cílového 1% ročního růstu energetické účinnosti	• Zlepšil se ukazatel energetické úspory***
		Náklady recyklace zdrojů	• Instalace recyklačního provozu, a opatření nutná k dosažení cílového 50% omezení průmyslového odpadu, který nelze efektivně využít	• Množství průmyslového odpadu, který nelze efektivně využít, se zmenšilo
	Náklady na výroby a služby		• Opatření nutná k podpoře recyklace použitých výrobků	
	Administrativní náklady		• Zavedení a údržba systému environmentálního managementu	
	Náklady na V a V		• Výzkum a vývoj environmentálně šetrných technologií a výrobků	
	Náklady na sociální aktivity		• Poskytování environmentálních informací při výstavách; poplatky za SO_x	
	Náklady na nápravu škod na životním prostředí		• Průzkumy a nápravná opatření k odstranění starých zátěží (půda, podzemní vody, aj.)	
Celkem				
Bezpečnost, zdraví, prevence havárií	Náklady na bezpečnost práce		• Zajištění bezpečnosti práce	• Teijin Limited: Dosaženo nulových hodnot ztracené pracovní doby a klasifikovaných zranění
	Náklady na zlepšení podmínek na pracovištích		• Ventilace, osvětlení, měření prostředí na pracovištích, a další opatření pro udržení a zlepšení prostředí na pracovištích	
	Náklady na zlepšení zdraví		• Zdravotní prohlídky a další opatření ke zlepšení zdraví	
	Náklady na prevenci havárií		• Průzkum seismické odolnosti budov, údržba a zlepšování systémů požární prevence a systémů hašení	
	Náklady na V a V		• Výzkum a vývoj zařízení a systémů bezpečnosti a prevence havárií	
	Administrativní náklady		• Zavedení a údržba systémů péče o zdraví a bezpečnost zaměstnanců	
	Celkem			
Celkový součet				

Pramen: The Teijin Group Sustainability Report 2003

* Rozumí se vyčíslitelné efekty, jako jsou úspory paliva a el. energie, díky zlepšením na zařízení nebo zvýšením účinností, nebo zmenšení nákladů zmenšením produkce odpadů ve srovnání s předchozím rokem, nebo recyklace – využití průmyslového odpadu jako zdroje. Jsou to výsledky vynaložených uváděných investic a nákladů [vysvětlení získaná od Teijin, pozn. překl.]. – Podkritické hodnoty nejsou uváděny.

** Ve srovnání s cílovými hodnotami, uvedenými jinde ve zprávě [pozn. překl.].

*** Splněn dílčí cíl zmenšení spotřeby energie vzhledem k cíli zmenšit v r. 2005 spotřebu energie o 7% oproti r. 1998 [pozn. překl.].

5. ZPRÁVA O UDRŽITELNÉM ROZVOJI ORGANIZACE

5.1 CHARAKTER ZPRÁVY O UDRŽITELNÉM ROZVOJI

Zpráva o udržitelném rozvoji organizace je velice náročný druh zprávy, je však podporován institucemi jako jsou UNEP a OECD a nevládními neziskovými organizacemi jako jsou WBCSD (Světová rada pro trvale udržitelný rozvoj), ICC (Mezinárodní obchodní komora), INEM (International Network for Environmental Management), GEMI (Světová environmentální iniciativa mana-

gementu), CERES (Koalice pro environmentálně zodpovědnou ekonomiku), Czech Business Leaders Forum aj.

Zprávy pojednávají o rozvoji organizací nejen z hlediska péče o životní prostředí (v rozsahu srovnatelném se zprávami typu I a II), nýbrž také z hlediska ekonomického a společenského. Ačkoliv účelem zpráv je dokumentovat udržitelnost vývoje organizací z těchto tří hledisek, nutno přiznat, že z publikovaných objemných zpráv nevyplyvá zřetelný závěr „vývoj organizace je/ není udržitelný“. Zprávy spíše dokumentují vývoj z uvedených

třech hledisek, považovaných pro udržitelný rozvoj za rozhodující, a pokouší se tyto tři přístupy integrovat.

Zatím co u zpráv typu I a II bylo možné referovat podle vlastní osnovy a s výběrem kritérií, které podle vlastní úvahy nejlépe vystihují vlastní problematiku, u zpráv III. typu se to nedělá, protože porovnání různých organizací mezi sebou a s globálními trendy by při velkém počtu nestejných kritérií a podle nejednotné osnovy nebylo možné.

Používají se proto postupy (vzory, směrnice) vyhlášené některou iniciativou. Organizace, které nemohou nebo nechťejí vyhovět všem požadavkům směrnice, část osnovy nevyplní. Dělají to i renomované firmy.

Není možné podat návod k zhotovení zprávy o udržitelném rozvoji na několika stránkách této příručky. Předpokládáme, že zájemce použije postup navržený některou dále uvedenou iniciativou. Uvedeme jejich požadavky jako pomůcku k rozhodnutí, zda se organizace má pustit do tvorby takové zprávy.

Příklady Zpráv českých podniků zaměřené na udržitelný rozvoj. V přehledu zpráv o udržitelném rozvoji asociace *The Association Sustainable Reports* lze nalézt citaci zpráv dvou českých společností: *UNIPETROLU 2002 a České správy letišť 2003. – O nové zprávě Czech Coal podle iniciativy GRI viz příklady k odstavci 5.2.*

5.2 SMĚRNICE GRI

Nejvíce propagovaná a také nejvíce využívaná předloha byla navržena iniciativou **Global Reporting Initiative, GRI**. Ta byla založena v r. 1997 koalicí CERES a programem UNEP a v r. 2000 vydala svou první směrnici **Guidelines 2000**. V současné době platí její pozdější směrnice **Sustainable Reporting Guidelines 2002** (94 stran). Směrnici lze stáhnout z webové stránky www.globalreporting.org a tamtéž lze nalézt citaci více než 700 zpráv vypracovaných více nebo méně podle vzoru GRI; z ČR není citována žádná. V roce 2006 má být vydána směrnice nové generace, označovaná **G3**. Zatím je na www.grig3.org ke stažení její koncept (26 stran) k připomínkám do konce března 2006. Lze také stáhnout informaci o minulosti, současnosti a budoucnosti iniciativy, označenou **PPP**, jakož i změny v soustavě indikátorů. V roce 2004 byla vydána publikace **High 5!** (52 str.), což je pomůcka pro organizování tvorby a využití zprávy v pěti krocích počínaje rozhodnutím organizace a konče sběrem ohlasů na zprávu a dalšími kroky do budoucna. Publikace obsahuje zkušenosti MSP s použitím směrnice a přehled všech předepsaných indikátorů. Tuto pomůcku lze stáhnout za úplat. Postup byl původně zamýšlen pro podnikatelské organizace, avšak nyní se doporučuje i jiným subjektům včetně úřadů, nezávislých a neziskových organizací atd. Malé organizace mohou použít přiměřeně omezený výběr kritérií. GRI nabízí následující pomůcky:

- Základním dokumentem je zmíněná směrnice **Sustainable Reporting Guidelines 2002**, obsahující výběr informací významných jak pro referující organizaci, tak pro zainteresované strany. Směrnice je určena všem účastníkům iniciativy GRI. Pro MSP je doporučena publikace **High 5!**.
- Odvětvové dodatky **Sector Supplements** doplňují požadavky směrnice pro různé oblasti podnikání. Má jich být vydána celá řada, zatím jich existuje málo (automobilový průmysl, bankovníctví a hornictví).

- Dokumenty k vybraným aktuálním tématům **Issue Guidance Documents** mají být postupně vydávány k problémům jako jsou např. biodiverzita nebo produktivita.

- Metodické návody (příručky) **Technical Protocols** budou vydávány pro jednotlivé indikátory, např. „energie“ nebo „dětská práce“, jako podrobné pokyny za účelem jednotného pojetí každého indikátoru všemi účastníky komunikace.

Jmenované dokumenty lze stahovat z webové stránky GRI. Při sestavování zpráv podle GRI je třeba vzít na vědomí:

- **Indikátory** se používají dvojí. Klíčové indikátory (*Core Indicators*) jsou relevantní pro většinu organizací a zajímají většinu uživatelů zpráv. Vedlejší (dodatečné) indikátory (*Additional Indicators*) se buď týkají menšiny organizací, nebo poskytují informace pro zainteresované osoby zvláště důležité z hlediska určité referující organizace, nebo se očekává, že se stanou klíčovými indikátory. Přehled skupin indikátorů je v Tabulce 7.
- **Pružnost při využití směrnice.** Počítá se s tím, že směrnici využijí jak začátečníci, tak organizace zkušené v podávání environmentálních zpráv. Organizace vyznačí ve své zprávě do jaké míry se přidržela směrnice a pokud nepoužila některý klíčový indikátor, zdůvodní to. Pro označení „v souladu se směrnicí 2002“ (*in accordance*) nutno splnit vyjmenované podmínky. Při „neformálním“ využití směrnice 2002 lze např. vynechat prohlášení představitele organizace, nebo některé indikátory, a v následujících zprávách se pak přibližovat požadavkům směrnice. – Navrhované stupně přibližování k plnému souladu se směrnicí uvádíme dále v Tabulkách 8, 9, 10 a 11.
- **Zpráva má být přizpůsobená referující organizaci** v rámci požadavků směrnice. Popis vlivů organizace se nemusí omezovat na objekty vlastněné organizací, indikátory mohou být rozšířeny o indikátory specifické pro organizaci a struktura zprávy může být v odůvodněných případech uzpůsobena.
- **Frekvence zpráv a sdělovací prostředek.** Doporučuje se vydávat zprávy současně s výročními zprávami, nejlépe ke stažení z webu.

Obsah zprávy je rozdělen do pěti oddílů:

1. **Vize a strategie.** Popis strategie organizace vzhledem k udržitelnosti a prohlášení vedoucího představitele.
2. **Profil organizace.** Přehled organizační struktury organizace [hlavní divize, společnosti, závody, ...]. Rozsah zprávy.
3. **Vlastnická struktura a systémy řízení.** Popis organizačních struktur [struktura vlastníků, řídicích orgánů, ...], politik a manažerských systémů, včetně popisu angažovanosti zainteresovaných osob.
4. **Obsah zprávy GRI.** Tabulka ukazující, kde lze nalézt informace vyžadované směrnicí GRI.
5. **Indikátory profilu (výkonnosti) organizace.** Údaje o dopadech nebo účincích referující organizace rozříděné na indikátory integrované, environmentální a sociální.

Indikátory používané GRI jsou seskupeny do tří skupin odpovídajících třem rozměrům udržitelného rozvoje: ekonomické-mu, environmentálnímu a sociálnímu. Ve směrnici *Sustainable Reporting Guidelines 2002* je hierarchie indikátorů uspořádána podle Tabulky 7 Počty indikátorů jsme připsali do hranatých závorek.

Tabulka 7 Hierarchie indikátorů podle Sustainable Reporting Guidelines 2002

	Kategorie [Počet předepsaných indikátorů]	Aspekt (uplatnění indikátoru)
Ekonomické	Přímé ekonomické důsledky [13]	Zákazníci
		Dodavatelé
		Zaměstnanci
		Poskytovatelé kapitálu
		Veřejný sektor
Environmentální	Environmentální [35]	Materiály
		Energie
		Voda
		Biodiverzita
		Emise, vypouštění, odpady
		Dodavatelé
		Výrobky a služby
		Soulad (s předpisy)
		Doprava
		Celkově
Sociální	Pracovní podmínky, důstojnost práce [tj. práce produktivní, s ochranou práv a s přiměřeným příjmem, s pracovními příležitostmi] [17]	Zaměstnanost
		Vztahy zaměstnanci/management
		Zdraví a bezpečnost
		Výcvik a výchova
		Rozmanitost a příležitosti
	Lidská práva [14]	Strategie a management
		Bez diskriminace
		Svoboda sdružování a kolektivního vyjednávání
		Dětská práce
		Vynucená a přikázaná práce
		Způsoby trestání
		Způsoby ochrany
		Práva domorodců
	Společnost [7]	Komunita
		Úplatkářství a korupce
		Příspěvky politiky (lobování, příspěvky stranám)
		Konkurence a tvorba cen
	Zodpovědnost za výrobky [11]	Zdraví a bezpečnost zákazníků
		Výrobky a služby
		Reklama
		Respekt k soukromí

Pramen: Podle Sustainable Reporting Guidelines 2002

Pro postupný přístup navrhuje směrnice schéma ve čtyřech krocích podle vzorů uvedených v tabulkách 8 až 11.

Tabulka 8 ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVA

Ekonomie	Životní prostředí	Sociální problematika	Typické pro organizace vydávající environmentální zprávy. Vybudován systém sběru environmentálních dat, nikoliv dat ekonomických a sociálních [rozumí se podle představy GRI].
	✓		
	✓		
	✓		
	✓		
	✓		

Pramen: Sustainable Reporting Guidelines 2002

Tabulka 9 ZPRÁVA OBSAHUJÍCÍ FRAGMENTY INFORMACÍ

Ekonomie	Životní prostředí	Sociální problematika	Organizace má nějaký systém sběru dat ve všech třech oblastech. Data nejsou úplná [rozumí se podle představy GRI]. Mezi třemi oblastmi málo nebo žádná integrace. Typicky nejvíce dat z environmentální oblasti.
	✓		
	✓	✓	
	✓	✓	
✓			

Pramen: Sustainable Reporting Guidelines 2002

Tabulka 10 ZPRÁVA ČÁSTEČNĚ „TŘÍROZMĚRNÁ“

Ekonomie	Životní prostředí	Sociální problematika	Typické pro organizaci která začala tvořit zprávu o udržitelnosti a zabývala se jedním nebo několika málo tématy. Sice omezený rozsah, ale dosti vyvážený ve všech třech oblastech. Započato s integrací všech tří oblastí.
✓	✓	✓	

Pramen: Sustainable Reporting Guidelines 2002

Tabulka 11 ÚPLNĚ PŘIJETÍ SMĚRNICE „SUSTAINABLE REPORTING GUIDELINES 2002“

Ekonomie	Životní prostředí	Sociální problematika	Shromážděna všechna data podle požadavků směrnice, s integrací a analýzou interakcí a s hledáním souvislostí mezi jevy ekonomickými, environmentálními a sociálními.
✓	✓	✓	
✓	✓	✓	
✓	✓	✓	
✓	✓	✓	

Pramen: Sustainable Reporting Guidelines 2002

Příklady Přehled podnikových zpráv hlásících se k iniciativě GRI nalezneme na webové stránce GRI. Samotné zprávy je lépe hledat na webových stránkách příslušných podniků.

Příklad Zpráva o udržitelném rozvoji skupiny Czech Coal v roce 2005 s použitím směrnice GRI. Zpráva byla vytvořena v září 2005 s použitím směrnice GRI a bude ke stažení na www.mus.cz. Protože s aplikací náročné směrnice GRI nejsou v ČR zkušenosti, uvádíme v poněkud zkrácené formě zkušenosti, které pro účely této příručky poskytla skupina Czech Coal (na dotazy odpovídal Stanislav Kužel z Mostecké uhelné a.s., S.Kuzel@mus.cz). **Organizace podávající zprávu:** členy skupiny Czech Coal jsou především Mostecká uhelná a.s. (MUS) s dceřinými firmami. Skupina Czech Coal čítá k 31. 12. 2004 8 453 zaměstnanců. Jen v Mostecké uhelné (MUS) a v jejích hlavních dceřiných společnostech pracuje 10% zaměstnaných obyvatel okresu Most a 3% okresu Chomutov. Hlavní činností MUS je těžba, úprava a prodej hnědého uhlí. V současné době společnost působí na území o rozloze téměř 10 000 ha. **Použité předlohy (vzory):** Byly použity Sustainable Reporting Guidelines 2002 a jako inspirace reporty zahraničních firem z příbuzných oborů. Svoji roli sehráli také konference nevládních organizací a spolupráce na Strategii udržitelného rozvoje Ústeckého kraje. Zprávu nelze ovšem sepsat jenom na základě indikátorů. Data jsou zapotřebí, ale text zprávy musí být čtenářům srozumitelný, musí mít regionální a dobové souvislosti, a proto data potřebná dle nároků GRI tvoří jen část informací. **V čem bylo možno požadavkům GRI vyhovět a v čem nikoliv:** Některé indikátory jsou kvalitativního charakteru – zda existuje ten či onen dokument nebo řídící akt vedení společnosti. Je to poněkud formální a autoři si často nedokázali představit cílovou skupinu pro takovouto informaci. Mnoho dalších otázek, zvláště v oblasti lidských práv

a v sociální oblasti, je v ČR řešeno zákonem – například indikátor „politiky zabraňující dětské práci“ je vhodný spíše pro nadnárodní firmu podnikající ve třetím světě. Řada údajů je z hlediska firmy nepotřebná a jejich sledování by nic nepřineslo. Například je obtížné vyjádřit spolehlivým způsobem „celkovou spotřebu materiálů dle typu materiálu“ – je to možné jen u zboží, které se kupuje v podobě surovin či pohonných hmot, nikoliv u zboží, které se nakupuje „na kusy“ – ale i to je z hlediska objemu jen velice částečný až nerelevantní, avšak nesmírně namáhavý postup, takže jsme od tohoto indikátoru upustili. **Doba potřebná k sestavení zprávy:** Report byl součástí programu skupiny Czech Coal „Monitoring, analýza a report faktorů udržitelného rozvoje“. Tento program se vypracovával tři roky a soustředil se významnou měrou na popis přínosů a vlivů průmyslové činnosti zejména MUS v regionu. Report tak mohl zahrnout řadu dat o působení firmy na své okolí, a to i nad rámec indikátorů GRI. Samotná koncentrace dat a koordinace probíhala téměř půl roku. Nejobtížnější na celé organizaci sběru dat bylo zkoncentrovat data z menších dceřiných společností. Odlišují se výrazně svojí specializací, a tudíž je bohužel nelze o data požádat nějakým obecným seznamem, jakým indikátory GRI jsou. Je třeba trpělivě v diskusích hledat vhodný výběr relevantních indikátorů k té či oné firmě a teprve potom vytvořit jednotný postup záznamu, který bude funkční v celé skupině. Mnoho dat bylo také potřebné dohledat v primárních pramenech, byť jsou jako kombinované proměnné běžně využívané pro roční hodnocení uvnitř společnosti. Tento fakt vystoupil do popředí, když se měly publikovat časové řady údajů. V důsledku toho bylo nutné kontaktovat celé řetězce zaměstnanců – příkladem může být vyjádření úhrad z těžby obcím. Rozhodně nebylo možné report sestavit z větší části z „už publikovaných dat“, jak se na počátku předpoklá-

dalo. Avšak velice pomáhalo profesní zaujetí mnoha zaměstnanců. **Časové nároky na pracovníky, potřeba externí spolupráce:** Počet zaměstnanců bezprostředně kontaktovaných pro tvorbu reportu za celou skupinu přesahoval 50 pracovníků, už proto, že na vypracování se podílela každá dceřiná firma zvlášť „sama za sebe“. Management reportu byla práce téměř na jeden plný úvazek na dobu více než půl roku, s dostupným týmem interních konzultantů. Lze předpokládat, že takovýto postup si může dovolit jen velká a silná firma. Externí spolupráce nebyla použita. **Obecné poznámky:** (a) Byl to první report za celou skupinu Czech Coal, organizační řešení se teprve hledala. Je ovšem vhodné naplánovat systematický sběr dat už před začátkem roku, kdy se má zhotovit report, např. pro realizaci v SAPu. Dále je potřeba dávat případně překvapenému okolí jednoznačně najevo, že dětské nemoci organizace práce na reportu jsou dány novostí problému, nikoliv stávající organizační strukturou, jak zní obvyklý český folklór. Proto je nutné cílevědomě přizpůsobovat tvorbu reportu organizační struktuře a nikoliv vytvářet další strukturu „pro GRI“. (b) Je nutné vybrat si sadu indikátorů, jasně se vztahujících k činnosti firmy a k cílové skupině, pro kterou se report dělá; samotné „naplnění tabulek indikátory“ nic firmě nepřinese. Report je smysluplný, jen pokud je promyšlen v kontextu dalších aktivit firmy, od regionální spolupráce a public relations, přes výzkumné aktivity, až po formu zaměstnanecké politiky, marketing atd.

5.3 SMĚRNICE INEM

INEM, International Network for Environmental Management, se sídlem v Hamburku, byl založen v r. 1991 a v současnosti má 30 členských organizací v 25 zemích; z ČR je zastoupen CEMC, Praha. Aktivitu INEM lze vyčíst na www.inem.org.

Směrnici **The INEM Sustainability Reporting Guide** vydal INEM v r. 2001 (61 stran) spolu s Institut für Ökologische Wirtschaftsforschung, Berlin, a s imug – Institut für Markt-Umwelt-Gesellschaft, Hannover, a je ke stažení na uvedené adrese. Tato směrnice popisuje tvorbu zpráv o udržitelném rozvoji od vize referující organizace až po verifikaci zprávy. Koncepce je rovněž založena na třech „pilířích“ – ekonomickém, environmentálním a sociálním, a také se nakonec vyžaduje integrace všech třech pohledů. Na rozdíl od směrnice GRI však směrnice INEM nepředepisuje pevnou strukturu zprávy a ani žádný zcela určitý indikátor. Jsou to spíše doporučení o čem by zpráva měla být, s různými praktickými příklady prezentace faktů, než pevná osnova.

5.4 SOUVISEJÍCÍ A PŘÍBUZNÉ INICIATIVY

ORSE, Observatoire sur la Responsabilité Sociétale des Entreprises, Paříž

ORSE, nezisková organizace založená v r. 2000, mající 70 členů, se zabývá společenskou odpovědností firem (CSR) a udržitelným rozvojem. V r. 2003 vydala příručku **A Guide to Sustainability Analysis Organisations** (128 stran), která je k stažení (spolu s dalšími materiály) na www.orse.org, kde jsou také informace o ORSE. Publikace neobsahuje návod na zprávu o udržitelném rozvoji, nýbrž pojednává o analýze udržitelného rozvoje a o organizacích, které hodnocení (rating) provádějí. Probírá mj. následující témata:

- Kdo jsou organizace, které hodnotí váš sociální, environmentální a etický profil?
- Jakých metod používají k vybudování etických fondů a sociálních ukazatelů?
- Rady respondentům pro vyplnění dotazníků ratingových organizací, aj.

The Association Sustainable Development Reports

V databázi vedené asociací **Sustainable Development Reports**, s podporou WBCSD a ORSE, lze na <http://www.sustainabledevelopment-reports.org/en/2/index.htm> vyhledávat zprávy o udržitelném rozvoji firem a nevládních organizací. Vyhledává se podle oborů, zemí a podle abecedy.

Ranking-Umweltberichte

Podniková iniciativa s názvem **future e.V.** spolu s **Institut für Ökologische Wirtschaftsforschung** a s **Deutsche Bundesstiftung Umwelt** provádějí hodnocení podnikových zpráv o udržitelném rozvoji a publikují je na www.ranking-umweltberichte.de. Jedná se o německé podniky a výsledkem hodnocení je pořadí 10 nejlepších podniků. Na téže webové stránce je obdobné hodnocení japonských podniků prováděné neziskovou organizací Kino Konkoyo sdružující 148 organizací. Uvádí se pořadí 20 nejlepších podniků. Obě hodnocení, nacházející se dnes na webové stránce, pocházejí z r. 2000.

Global Compact, a iniciativa Communication on Progress, COP

Z iniciativy generálního sekretáře OSN byla v r. 2000 založena iniciativa **Global Compact** zaměřená na lidská práva, na práci, na životní prostředí a proti korupci. Zakládajícími členy je řada institucí a organizací, mj. GRI, což je znát na obsahu příruček. Bližší viz www.unglobalcompact.org.

V r. 2003 vydala iniciativa publikaci **Global Compact Guidelines for Communication on Progress**. V r. 2005 pak vydala **Practical Guide to Communication on Progress** (37 stran). Pomůcky jsou výslovně určeny i pro MSP a pro organizace teprve zahajující vydávání zpráv. Tyto pomůcky mají napomoci vydávání zpráv o pokroku ve shora uvedených oblastech, a to bez ohledu na to, zda organizace vydávají environmentální zprávy nebo ne. Osnova požadovaných zpráv je upravena do 10 kapitol (zásad, *principles*) a zčásti využívá indikátorů GRI. Obsah se nicméně nekryje zcela s koncepcí tří „pilířů“.

Společenská odpovědnost firem – Corporate Social Responsibility, CSR

CSR je přístup k podnikání mající na zřeteli společenskou zodpovědnost v oblasti ekonomické, sociální a environmentální. Jde nad rámec etických, zákonných, komerčních a společenských očekávání. Není to organizace, je to spíše koncept uznávaný a často citovaný iniciativami zabývajícími se problematikou udržitelného rozvoje. Aplikaci konceptu CSR v České republice šetřilo sdružení **Business Leaders Forum**, Praha, a vydalo v r. 2004 studii **„Společenská odpovědnost firem – kompletní průvodce tématem & výsledky průzkumu v ČR“** (56 stran).

Přístup CSR sice nabádá ke zveřejňování pokroku v propagovaném úsilí, ale nenabízí žádnou určitou formu takové zprávy. Naopak, různé iniciativy doporučující formu environmentální zprávy se na myšlenku CSR často odvolávají.

6. INDIKÁTORY

6.1 HLAVNÍ TYPY INDIKÁTORŮ

Indikátory nebo **ukazatelé** jsou údaje, obvykle v číselné podobě, charakterizující hodnotu přesně definované veličiny (proměnné), např. roční množství odpadů. Pokud jde o veličiny obtížně vyjádřitelné číselně (např. spokojenost sousedů závodu se stavem životního prostředí), volíme verbální popis. V takovém případě lze ovšem kvantifikovat různá vyjádření pomocí nějaké

stupnice (velmi nespokojen, nespokojen, spokojen) a přisoudit verbálnímu hodnocení číselné hodnoty (např. 3, 2, 1).

Na rozdíl od indikátorů, **indexy** jsou údaje vypočtené z indikátorů ukazující vývoj nebo změny hodnoty indikátoru vůči hodnotě požadované předpisem nebo vytčené jako cílová hodnota organizace.

Příklad Tvorba indexů z dat (indikátorů). Příkladem jsou následující dva indexy:

$$\text{Index souladu} = \frac{\text{měřená hodnota} - \text{hodnota podle zákona}}{\text{hodnota podle zákona}}$$

$$\text{Index progresu} = \frac{\text{měřená hodnota} - \text{cílová hodnota}}{\text{cílová hodnota}}$$

Vyjádření pomocí indikátorů je velmi racionální a jednoznačné a používá se běžně nejen v oblasti životního prostředí (množství emisí,...), ale i v oblasti ekonomické (% ročních investic na environmentální účely,...) a sociální (počet pracovních míst,...). Organizace zpravidla do svých environmentálních zpráv vybírají indikátory z těch, které podle předpisů beztak musejí vykazovat, a nesnaží se vytvořit pro environmentální zprávu indikátory zajímavější, působivější a efektivnější, ačkoliv data obvykle mají po ruce. Přípravují se tak o příležitost demonstrovat zainteresovaným osobám co nejlépe výsledky svého úsilí o ochranu životního prostředí.

Absolutní (jednoduché) indikátory tvoří jednoduché veličiny, jako je např. roční produkce odpadů nebo emisí do ovzduší.

Indikátory poměrové (relativní, normované, komplexní) jsou tvořeny podílem dvou indikátorů absolutních, např. množství odpadů na jednotku výroby.

Absolutní indikátory ukazují srozumitelně celý účinek (dopad,...), relativní indikátory umožňují rozumně srovnávat výsledky činností za různých okolností, např. při proměnlivé výrobě, mezi různými výrobními linkami apod. Ne každý podíl jednoduchých indikátorů dává smysluplný relativní indikátor. Tvoříme je proto úvahou a pomůckou může být Tabulka 12.

Tabulka 12 Tvorba relativních (poměrových) indikátorů z indikátorů absolutních

	Objem výroby v závodu/lince	Nákladové středisko	Strojový čas	Materiál, spotřeba	Energie, spotřeba	Počet zaměstnanců	Počet pracovních dnů	Směny/Pracovní hodiny	Pozemek závodu	Výnosy	Výrobní náklady
Materiál, vstup	✓	✓	✓							✓	✓
Obaly	✓	✓	✓	✓							✓
Energie, vstup	✓	✓	✓				✓				
Voda, odběr	✓		✓			✓	✓				
Detergenty	✓	✓	✓			✓			✓		
Odpady	✓	✓		✓		✓		✓			
Odpadní vody		✓			✓	✓					
Emise	✓	✓	✓			✓					
Doprava						✓	✓				

Nehody						✓		✓			
Stížnosti							✓	✓			
Školení							✓				
Environ. náklady										✓	✓

Pramen: Podle Management Accounting Procedures and Principles, UNEP, 2001

Indikátory eko-intenzity jsou zvláštním případem poměrových indikátorů. Udávají poměr mezi materiálním vstupem v kilogramech (absolutní indikátor) a výstupem materiálu v produktu/službě rovněž v kilogramech nebo v jiných jednotkách materiálového množství. Za materiálový vstup se zde obvykle považují také energie a voda, vyjádřené v přiměřených jednotkách množství. Příklady jsou uvedeny v odstavci 6.2 mezi generickými indikátory.

Indikátory eko-efektivnosti tvoří další skupinu poměrových ukazatelů. Jeden z obou absolutních indikátorů (ať čísel nebo jmenovatel) je finanční veličina. Indikátorům eko-efektivnosti je věnován odstavce 6.3

6.2 SKUPINY INDIKÁTORŮ

Indikátorů je doporučováno a používáno stovky. Obvykle se doporučují skupiny indikátorů popisující situaci z určitého hlediska (podnikového, globálního, pro použití managementem, pro externí použití,...). Pro přehlednost je můžeme uspořádat následovně.

6.2.1 GENERICKÉ INDIKÁTORY

Generické indikátory vznikaly podle potřeby, nesystematicky, a bývají obecně použitelné v nejrůznějších organizacích a v různých odvětvích.

Příručka environmentálních indikátorů pro použití v malých a středních podnicích byla vydána CEMC, Praha, v r. 2003 (46 stran) jako výsledek společného projektu francouzské neziskové organizace Orée, Paříž, a CEMC. Příručka je inspirativním katalogem indikátorů v následujících oblastech:

- Indikátory vody
- Indikátory odpadů
- Indikátory ovzduší
- Indikátory hluku a vibrací
- Indikátory tvorby a ochrany přírody a krajiny
- Indikátory energie
- Průřezové indikátory

Pro každou oblast uvádí řadu používaných a pečlivě definovaných generických indikátorů množství ve fyzikálních jednotkách a kromě toho indikátory ekonomické v peněžních jednotkách. Protože autoři soudí, že indikátory pro vnější potřebu (do environmentální zprávy) se mohou lišit od indikátorů používaných pro vnitřní potřebu organizace (pro její řízení), uvádějí pro každou oblast návrh dalších 5 indikátorů pro interní potřebu a dalších indikátorů pro externí komunikaci.

Expertní skupina UNEP doporučila v publikaci **Management Accounting Procedures and Principles**, UNEP, 2001 (143 stran), soustavu generických indikátorů uvedenou v Tabulce 13.

Vlastní specifické indikátory. Dosud uvedené generické indikátory mají většinou univerzální použití. Organizace však mívají své specifické problémy a měly by je sledovat a jejich řešení vykazovat pomocí přiměřených specifických indikátorů, které si k tomu vytvoří.

Příklad Při práci na projektu komunikace Orée-CEMC jsme zjistili jak rozmanité problémy trápí zúčastněné organizace.

UNILES, a.s., Rumburk čelí od svých zahraničních obchodních partnerů podezření, že zpracovává také dřevo pocházející z tropických

deštných pralesů. Byl proto navržen indikátor udávající, jaký podíl zpracovávaného dřeva pochází z „ekologických“ lesů pěstovaných s ohledem na udržitelnost. K témuž účelu byl v březnu r. 2003 získán odpovídající certifikát PEFC – Pan European Forst Certification.

SEVEROCHEMA, družstvo pro chemickou výrobu, Liberec. Vzhledem k práci s chemickými látkami se v obou provozovnách každoročně provádí úpravy k lepší ochraně zdraví zaměstnanců. Tak např. jako odezva na vnímání výparů se instaluje lepší ventilace. Bylo proto navrženo použít jako indikátoru počet úprav vedoucích k lepšímu pracovnímu prostředí v běžném roce.

Tabulka 13 Generické indikátory navržené expertní skupinou UNEP

Veličina	Absolutní indikátor	Poměrový indikátor (eko-intenzita)
Produkce výrobků (PV)	kg	
Suroviny, vstup	kg	kg/PV
Pomocná/ý materiál	kg	kg/PV
Obaly	kg	kg/PV
Provozovací materiál	kg	kg/PV
Energie	kWh	kWh/PV
Voda	m ³	m ³ /PV
Odpady	kg	kg/PV
Odpadní vody	m ³	m ³ /PV
Zatížení vod	kg	kg/PV
Vzdušné emise	m ³	m ³ /PV
Zatížení vzdušných emisí	kg	kg/PV
Další ukazatelé do jmenovatele		
Počet zaměstnanců	počet	
Obrat	peněžní jednotka	
EBIT [@ provozní zisk]	peněžní jednotka	
Fond pracovní doby	čas	
Pracovní dny	počet	
Zastavěná plocha	m ²	
Indikátory manažerské výkonnosti		
Počet dosažených cílů		
Počet nesouladů s předpisy, nebo míra souladu		
Počet provozů s certifikovaným systémem environmentálního managementu (EMS)		
Počet závodů vydávajících environmentální zprávy		
Procento obratu ze závodů s certifikovaným EMS		
Procento obratu ze „zelených“ výrobků (např. ekologicky získaná sklizeň oproti obvyklé)		

Pramen: Podle Management Accounting Procedures and Principles, UNEP, 2001

INEX Color, Štětí. Z nátěrových používaných hmot vznikají emise těkavých organických látek do ovzduší. Tomu se nyní čelí použitím vysokosušinových nátěrových hmot nebo vodou ředitelných nátěrových hmot. Nejde to ale ve všech případech. Byl tedy navržen indikátor „podíl nátěrových hmot s malými nebo žádnými emisemi těkavých organických látek“.

6.2.2 INDIKÁTORY PRO SYSTÉM ENVIRONMENTÁLNÍHO MANAGEMENTU

V systému environmentálního managementu podle standardů řady ISO 14000 slouží indikátory nejen k řízení, nýbrž i pro účely podávání zpráv. Standard 14031 rozlišuje následující druhy indikátorů:

- **Indikátor environmentálního profilu, EPI**, rozumí se **celé organizace**. Standard obsahuje řadu příkladů, avšak žádný příklad na indikátor označovaný EPI.

Příklad Zajímavým použitím EPI je např. komplexní indikátor použitý v environmentálních zprávách firem Novozymes A/S a Novo Nordisk A/S pro porovnání roků 2000 a 2001 a nazvaný **eko-pro-duk tivita**

$$EPI (\%) = \frac{\text{Výroba (2001)}}{\text{Výroba (2000)}} \times \frac{\text{Spotřeba (2000)}}{\text{Spotřeba (2001)}} \times 100$$

Takto definovaný indikátor ukazuje, zda výroba roste rychleji nebo pomaleji než roste spotřeba zdrojů. „Ekoproductivita“ může nabývat hodnoty

$$EPI \begin{cases} > 100 & \text{když výroba roste rychleji než spotřeba zdrojů} \\ = 100 & \text{když spotřeba zdrojů roste úměrně růstu výroby} \\ < 100 & \text{když výroba roste pomaleji než spotřeba zdrojů} \end{cases}$$

Společnost považuje „ekoproductivitu“ za projev schopnosti svých závodů využít zdroje a také ji u jednotlivých závodů sleduje a ve své environmentální zprávě vykazuje „ekoproductivitu“ spotřeby vody a energií.

- **Indikátory profilu provozu, OPI**, rozumí se environmentálního profilu. Standard ISO 14031 poskytuje v odstavci A.4.3.2 celou řadu příkladů z oblastí
 - materiálů (surovin, vody),
 - energie,
 - služeb pro provoz organizace,
 - vztahu k budovám a zařízení,
 - dodávek do organizace a z ní,
 - výrobků,
 - služeb poskytovaných organizací,
 - odpadů,
 - emisí.

Všechny ukazatele lze jistě vztáhnout i na celou organizaci jako EPI. Příklady uvedené v standardu ISO 14031 jsou vesměs nefinanční povahy, ale lze použít indikátory typu eko-efektivnost. Důvodem k tomu může být třeba skutečnost, že finanční vyjádření je více provokující než vyjádření ve fyzikálních jednotkách (např. náklady na nebezpečné odpady ve srovnání s množstvím nebezpečných odpadů). Zřetel na konkurenci ovšem brzdí zveřejnění indikátorů finanční povahy.

- **Indikátory stavu životního prostředí, ECI**, na úrovni místní, regionální a vyšší mohou dokládat zájem organizace o životní prostředí, a v jisté míře vypovídají o environmentálních dopadech organizace. Standard ISO 14031 poskytuje v odstavci A.4.4.2 celou řadu příkladů z oblastí
 - ovzduší,
 - vody
 - půdy,
 - flóry,
 - fauny,
 - lidských bytostí,
 - estetiky, kulturního dědictví a kultury.

- **Indikátory řízení environmentálního profilu, MPI**, poskytují informace o výsledcích snahy organizace ovlivnit svůj environmentální profil. Standard ISO 14031 poskytuje v odstavci A.4.2.2 celou řadu příkladů z oblasti
 - realizace politik a programů,
 - plnění požadavků a očekávání,
 - finančních výsledků,
 - vztahů s komunitou.
- V později připravovaném standardu 14063 jsou v odstavci 6.4 návrhy indikátorů týkajících se úspěšnosti komunikace.

6.2.3 INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

- **Indikátory používané iniciativou GRI** byly zmíněny v odstavci 5.2. Je jich téměř sto.
- **Soubor indikátorů udržitelného rozvoje pro Českou republiku obsahuje** 63 indikátorů různého typu. Byl publikován ve sborníku z projektu UNDP „K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek“. Jejich celkový přehled je patrný z Tabulky 14.

Tabulka 14 SKUPINY INDIKÁTORŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR (s počty indikátorů)

Indikátory udržitelného rozvoje	Lisabonské indikátory
Environmentální	
Mezinárodní smlouvy (1)	Emise skleníkových plynů (5)
Emise okyselujících látek (9)	Emise tuhých znečišťujících látek (3)
Index kvality ovzduší (2)	Intenzita využití vody (3)
Roční odběry vody (4)	Biochemická spotřeba kyslíku ve vodách (2)
Fosfor a dusík v povrchových vodách (3)	Čištění odpadních vod (4)
Rozloha zemědělské půdy a ekologické zemědělství (5)	Spotřeba hnojiv (4)
Spotřeba pesticidů (3)	Těžba neobnovitelných surovin (3)
Zastavěná plocha (3)	Rozloha lesů s rozlišením druhové skladby (6)
Kalamitní těžba dřeva (2)	Intenzita těžby dřeva (4)
Produkce a zneškodňování odpadů (5)	Produkce nebezpečných odpadů (5)
Recyklace odpadů (3)	Rozloha chráněných území na ploše státu (3)
Ohrožené druhy (2)	Výdaje na ochranu životního prostředí (4)
Sociální	
Míra nezaměstnanosti (4)	Míra závislosti nepracujícího obyvatelstva (3)
Podíl městské populace (3)	Hustota obyvatelstva (3)
Střední délka života (3)	Výdaje na zdravotnictví (3)
Evidované trestné činy (4)	Komunikační infrastruktura (4)
Výdaje domácností (4)	Výdaje na výzkum a vývoj (4)
Ekonomické	
Hrubý domácí produkt (5)	Míra inflace (6)
Veřejný dluh (7)	Bilance zahraničního obchodu (8)
Zahraniční zadluženost (7)	Roční spotřeba energie (4)
Přímá materiálová spotřeba (5)	Intenzita spotřeby materiálů (4)
Objem osobní dopravy (5)	Zahraniční cestovní ruch (5)

Pramen: Portál MŽP

6.3 INDIKÁTORY EKO-EFEKTIVNOSTI

Indikátory eko-efektivnosti jsou podle WBCSD tvořeny podílem z indikátoru finanční povahy a indikátoru environmentálního profilu ve fyzikálních jednotkách. Některé jiné zdroje však používají poměr právě opačný.

Jako **finanční indikátory** se nejčastěji používají:

- **Obrat**, který přirozeným způsobem souvisí se spotřebou materiálu, energie a vody, je mezinárodně používaný ukazatel
- **EBIT**, tedy zisk před zdaněním a úroky, je mezinárodně používaný ukazatel. Přibližně se rovná provoznímu zisku
- **Přidaná hodnota**, která se doporučuje pro porovnání eko-efektivností mezi nepodobnými organizacemi, např. různými výrobními obory, protože předchází dva finanční indikátory mají hodnoty typické pro určité obory.
- **Čistý zisk** není doporučován, neboť je to veličina více ovlivněná finančními operacemi.

Jako **indikátory environmentálního profilu** se nejčastěji používají

- Spotřeba materiálu
- Spotřeba energií
- Spotřeba vody
- Emise skleníkových plynů
- Emise látek poškozujících ozónovou vrstvu.

Poslední dva indikátory (emise) se týkají nejčastěji zmíněných **globálních problémů** (Kjotský a Montrealský protokol) a jsou obsaženy v každé sadě doporučovaných indikátorů.

Význam indikátorů eko-efektivnosti vynikne, když je prezentován jejich časový vývoj. Správnému využití tohoto ukazatele je věnována pozornost mnoha institucí jako jsou OSN, OECD, WBCSD aj. a je předmětem řady prací¹⁰.

Příklad Značnou pozornost věnuje principu eko-efektivnosti švýcarská společnost ROCHE jakožto svému klíčovému přístupu k podpoře udržitelného rozvoje. Lepší eko-efektivnosti dosahuje jak zlepšením účinků svých výrobků, tak omezením čerpání surovin a energií a zmenšením dopadů na životní prostředí. V souladu s pojetím eko-efektivnosti vyjadřuje své úsilí pomocí podílových indikátorů eko-efektivnosti. Ve výročních zprávách uvádí číselné hodnoty následujících veličin ve fyzikálních jednotkách, vztažené na obrat v milionech CHF: spotřeba energie, emise CO₂, emise VOC (těkavých organických látek), spotřeba vody, TOC (celkový organický uhlík v odpadní vodě) a produkce chemických odpadů. Pro takto definované ukazatele platí „čím menší hodnota, tím lépe“.

6.4 AGREGACE INDIKÁTORŮ

V našich environmentálních zprávách se projevuje všeobecný požadavek po co nejdetailnějších informacích. Velké podniky proto uvádějí desítky jednoduchých indikátorů pro všemožné polutanty. Je to žádáno úřady a potřebné pro odborníky, ale ucelenější pohled to neposkytuje.

Někdy je žádoucí sloučit více údajů do jediného – indikátory agregovat¹¹. Způsob agregace může být různý: prostý součet, vážený součet (váha je dána významem nebo účinností příslušného sčítance ve srovnání s ostatními) aj. Výsledkem je pak snazší posuzování podle jediného indikátoru. Jde-li o složitou agregaci různorodých indikátorů nemusí ovšem být zřetelné co přesně agregát vypovídá. Pro podnikové environmentální zprávy se jeví účelné uvážit následující málo složitě agregace¹²:

Jako **spotřeba energie** bývají odděleně uváděny spotřeby jednotlivých energií, např.: nákup tepla na ohřev v GJ, spotřeba zemního plynu v m³ a odběr elektrické energie v MWh. Část paliv může sloužit jako surovina. Doporučuje se proto převést všechny spotřeby na jednotky energie GJ a rozdělit je na (a) **surovinu** (nástřík,

feedstock) a na (b) **palivo a energii**. V položce (b) se spotřeba elektrické energie přepočte na palivo potřebné k její výrobě z účinnosti elektrárny. Neznáme-li účinnost svého zdroje elektrické energie, najdeme údaj pro ČR na internetové stránce Českého statistického úřadu v tabulce 8.2 oddílu Energetická bilance – souhrnná bilance energetických pochodů (<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-8>). V příručce CEFIC¹² se uvádí jen málo odlišná účinnost 36,8 %. Součet (a) + (b) je **celková spotřeba energií**.

Skleníkovým plynem není jen oxid uhličitý CO₂, nýbrž i celá řada dalších látek, jejichž „ohřívací účinek“ ve srovnání s CO₂ je znám. **Indikátor emise skleníkových plynů** se proto vypočítá jako vážený součet všech těchto emisí.

Tvorba přízemního ozónu, škodlivého pro zdraví i pro rostlinstvo, je vyvolána mj. emisemi těkavých organických látek (VOC) a řadou dalších látek. Podle usance se jejich fotochemické účinky přepočítávají na účinek ethylenu a součet je **indikátor emisí látek vyvolávajících přízemní ozón**.

Emise těžkých kovů do vod škodí vodním ekosystémům. V tomto případě se koncentrace různých kovů, vyjádřená v µg/l, přepočítává podle jejich toxicity ve srovnání s toxicitou mědi a výsledný **indikátor je vyjádřen toxicitou vyjádřenou vypočtenou koncentrací měděných iontů**.

Jsou známy i velmi složité environmentální indikátory.

7. STANDARDIZACE ENVIRONMENTÁLNÍCH ZPRÁV

7.1 OBECNÉ STANDARDY

Postup v rámci systému environmentálního managementu podle standardů řady ISO 14000

Nejvýznamnějším obecným standardem jsou postupy podle standardů řady ISO 14000. O komunikaci pojednává zatím ještě projednáváný standard **ISO 14063 Environmental communication – Guidelines and examples**. Na konci normy jsou odvolávky na všechny zmínky o komunikaci v předchozích standardech řady. Standard je primárně zaměřen na podnikový management v oblasti ochrany životního prostředí. Pojem udržitelného rozvoje je zmíněn omezeně a jen v souvislosti s organizacemi které se problematikou zabývají. Standard neposkytuje osnovu environmentální zprávy, spíše filozofii komunikace a o čem všem a jak by zpráva měla pojednávat. Vhodným doplňkem je standard DIN 33922⁵, viz odstavec 7.3.

Zprávy o udržitelnosti

Iniciativa Global Reporting Initiative (viz odstavec 5.2) je v této oblasti neaktivnější a patrně nejuznávanější a její doporučení jsou velmi jednoznačná. Osnova zprávy je předepsána stejně jako výběr indikátorů a „plný souhlas“ vaší zprávy s iniciativou nedává mnoho volnosti.

Iniciativa INEM (viz odstavec 5.3) sice doporučuje strukturu zprávy (v 5. kapitole směrnice INEM) a typy indikátorů pro každou oblast, ale dává tvůrci zprávy mnohem větší volnost než iniciativa GRI.

7.2 OBOROVÁ STANDARDIZACE

Chemický průmysl je jediným odvětvím, které má svou směrnici pro environmentální zprávy **Health, Safety and Environmental reporting guidelines** (viz CEFIC v poznámce¹²). Směrnice je pro zprávy typu II, velmi promyšlená a praxí dovedená do značné dokonalosti. Řídí se jí většina chemických společností na všech kontinentech a také většina chemických podniků v ČR. Rozšíření směrnice o hlediska udržitelného rozvoje je předmětem úvah. Vydávání environmentálních zpráv se děje v rámci iniciativy svazů chemického průmyslu Responsible Care® – u nás pod názvem **Odpovědné podnikání v chemii** v rámci Svazu chemického průmyslu ČR. – Zájemcům o environmentální zprávy tohoto typu lze doporučit směrnici CEFIC a zprávy chemických podniků na internetu.

Iniciativa GRI zahájila vydávání **Section Supplements**, což jsou oborové doplňky směrnice GRI. Zatím byly vydány a jsou ke stažení na www.globalreporting.org doplňky pro autodopravu, finanční služby, těžbu nerostů a hutnictví, organizace veřejného sektoru, organizace cestovního ruchu a pro telekomunikace. Připravují se doplňky pro zásobování a transport a pro oděvní průmysl a obuvnictví. – Doplňky jsou mírně zkrácená směrnice doplněná o další požadavky a indikátory.

Iniciativa World Business Council of Sustainable Development, WBCSD, zahájila tzv. sektorové projekty – sector projects, o kterých lze stáhnout informace z www.wbcsd.ch. Zatím jsou k dispozici tato témata: průmysl papíru a celulózy (*forest product industry*), hornictví, nerostné suroviny a metalurgie, průmysl cementu, udržitelná doprava, výroba a užívání elektřiny, finanční sektor. Tak jako WBCSD nepublikovala směrnici pro environmentální zprávy, i tyto sektorové projekty jsou spíše úvahami o udržitelném rozvoji oboru než návod jak o tom sepsat zprávu.

7.3 NÁRODNÍ STANDARDY

V **Německu** existuje standard **Deutsche Norm DIN 33922:1997 Umweltberichte für die Öffentlichkeit** pro vydávání environmentálních zpráv pro veřejnost; u nás není norma snadno dostupná. Navazuje na standard 14001 a jedná se tedy o zprávu typu I. Norma uvádí hlavní zásady komunikace a doporučuje osnovu dobrovolné environmentální zprávy o šesti bodech:

1. Činnost organizace
2. Environmentální politika a program
3. Systém environmentálního řízení
4. Významné číselné údaje
5. Posouzení vlivů na životní prostředí
6. Formální náležitosti (období ke kterému se zprávy vztahuje, kontaktní údaje, případné ověření zprávy)

V **Japonsku** vydalo ministerstvo hospodářství, obchodu a průmyslu v r. 2001 směrnici **Environmental Reporting Guidelines – with Focus on Stakeholders**, kterou lze stáhnout z internetu (viz poznámka⁵). Je to velmi zřetelná osnova environmentální zprávy typu II, pojem „udržitelný“ se vyskytuje na 64 stránkách textu jen třikrát v podružné pozici. – Směrnice je velmi promyšlená a patrně použitelná i v našich podmínkách.

¹⁰ Např.: Verfaillie H.A., Bidwel R.: *Measuring eco-efficiency. A guide to reporting companies*. WBCSD, 2000 (32 strany) – Sturm A., Müller K., Upasena S.: *Accounting Framework and Guidelines for Eco-efficiency Indicators. A Manual for Preparers and Users*. Elipson Ltd., Basilej a UNCTAD-ISAR, Ženeva, 2002 (125 stran)

¹¹ Viz přehledný výklad na stránce Centra pro životní prostředí UK www.czp.cuni.cz

¹² *Health, Safety and Environmental reporting guidelines*. CEFIC, the European Chemical Industry Council, Brusel 1998 (48 stran) – *Environmental Management Procedures and Principles*, UNEP, 2001 (143 stran) – Dílo Sturm et al. v poznámce 10

8. AUTOMATICKÁ TVORBA ENVIRONMENTÁLNÍCH ZPRÁV

Podnik s dobře zavedeným environmentálním informačním systémem a s potřebou časté distribuce zpráv může žadu činnosti zautomatizovat. Základem je předdefinovaný formulář (DTD – *Document Type Definition*) – vlastně osnova zprávy, jehož vyplnění se může průběžně aktualizovat. Takové pokusy začaly koncem dvacátého století a u nás je pionýrem fakulta informatiky Masarykovy univerzity v Brně. Od systému můžeme požadovat hned několik funkcí podle Tabulky 15.

Tabulka 15 Funkce systému automatické tvorby environmentálních zpráv

Systém by měl podporovat tvorbu environmentálních reportů, jejich distribuci a možnost reagovat na reporty. Proto by měl poskytovat následující funkce:

- Možnost psaní environmentálních reportů na základě obecného DTD.
- Automatizované generování environmentálních reportů podle potřeb jednotlivých cílových skupin.
- Následné rozesílání emailem takto vygenerovaných environmentálních reportů příslušným cílovým skupinám.
- Vygenerování obecného environmentálního reportu do HTML stránky a umístění této stránky na web organizace.
- Možnost zadávat reakce cílových skupin na environmentální reporty a odpovídat na tyto reakce.

Systém by měl být realizován ve formě webové aplikace, která poběží na firemním serveru. Důvodů se nabízí hned několik. Jednak používání takovéto aplikace je nezávislé na platformě, neboť k němu stačí jakýkoliv internetový prohlížeč. A také, uživatel může s aplikací pracovat kdekoli. To ovšem vyžaduje autentizaci jednotlivých uživatelů.

Pramen: Bc. Michal Pilař: Komunikace v systémech integrovaného managementu. Diplomová práce na fakultě informatiky Masarykovy univerzity Brno, 2004. Vedoucí dipl. práce prof. RNDr. Jiří Hřebíček, CSc

Podrobnosti o této pokročilé technologii se vymykají rozsahu této příručky.

9. OVĚŘENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ ZPRÁVY

Tvůrci environmentálních zpráv všech typů dávají jejich věrohodnost ověřovat nezávislým ověřovatelem – třetí stranou (první a druhá strana jsou referující organizace a cílové skupiny příjemců) – a doklad o ověření vkládají do zprávy. V Evropě je tak ověřeno 46 % zpráv¹³, v oblasti Asie a Pacifiku 29 %, v Severní Americe 11 %. V Itálii rekordně 91 % zpráv.

Kdo může věrohodnost zprávy ověřovat

Nezávislou třetí stranou bývá renomovaná ověřovací organizace – např. PricewaterhouseCoopers, ale není důvodu, proč by stejnou službu nemohla vykonat – jistě mnohem levněji – domácí nezávislá nezisková organizace; je to věc důvěry zainteresovaných stran a renomé posuzovatelské organizace.

Jindy dochází k ověření sdružením, jehož je referující organizace členem. Takovým případem je udělení loga „Responsible Care – Zodpovědné podnikání v chemii“, které u nás udílí svým

členům Svaz chemického průmyslu ČR, a jsou i jiné případy. Vzhledem k různým vazbám může vzniknout pochybnost spíše než u nezávislé třetí strany.

Standard pro ověřování environmentálních zpráv

Nevelký podíl ověřených zpráv možná souvisí s absencí standardu pro ověřování a tedy s pochybnostmi, jak moc bylo ověření pečlivé, spolehlivé a důvěryhodné. Tento nedostatek se snaží překonat skupina **AccountAbility**, založená v r. 2001 ve Spojeném království. Skupina vydala svůj standard **AA1000 Assurance Standard**, který je směrnici pro verifikaci zpráv publikovaných organizacemi, a to environmentálních zpráv všech typů včetně zpráv o udržitelném rozvoji. Postup podle standardu je založen na

- závazku, že organizace identifikuje a porozumí své roli v oblasti sociální, environmentální a ekonomické a jejím dopadům, jakož i s tím spojeným názorů zainteresovaných stran,
- závazku, že organizace vezme v úvahu a zareaguje (ne nutně souhlasně) na požadavky a přání zainteresovaných stran,
- závazku zodpovídat se zainteresovaným stranám ze svého rozhodování a z jeho důsledků.

Z webové stránky www.accountability.org.uk lze stáhnout dokumenty iniciativy. Začaly být užívány některými organizacemi, ale mluvit o úspěchu iniciativy je zatím předčasné.

Věrohodnost zprávy lze podpořit i jinak než jejím ověřením

Především, vedoucí představitel organizace by měl ve svém prohlášení (2. bod osnovy navržené v odstavci 3.2) zaručit, že zpráva obsahuje všechny environmentálně významné skutečnosti a uvádí je pravdivě.

Dále, zpráva zpravidla uvádí a dokumentuje všechny okolnosti svědčící o zodpovědném environmentální managementu organizace. Může např. obsahovat informaci/doklad o certifikaci systému EMS, o validaci systému EMAS, o udělení titulu „bezpečný podnik“, o udělení loga „Responsible Care – Zodpovědné podnikání v chemii“, výsledky externích environmentálních auditů aj. Aspoň někteří z ověřujících autorit jsou nezávislou třetí stranou a sbírka takových dokumentů citovaných/reprodukovaných ve zprávě může ve svém souhrnu vzbudit dostatečnou důvěru.

Na co si dát pozor

Dáte-li svou zprávu k ověření, je možné, že ji někdo opravdu puntičkářsky prověří a mj. půjde po původu dat a jejich zpracování. Měli byste si také dát pozor na následující záležitosti:

- Musí být zřejmé, které období zpráva postihuje a jaká je perioda vydávání zpráv
- Musí být jasné, podle jakého vzoru (předlohy) byla zpráva sestavena a případné odchylky od vzoru mají být uvedeny a zdůvodněny.
- Zpráva by měla beze zbytku reagovat na cíle vyhlášené v předchozí zprávě.
- Přispívá-li do zprávy více osob, může se stát, že výpovědi (číselné údaje) k téže problematice se někde budou lišit.
- Čísla musí být pravdivá.
- Pocházejí-li údaje z více než jedné zpravodajské jednotky, dejte si pozor na jednotnost definice použitých kategorií, např. environmentálních nákladů, emisí VOC (měřitelné i fugitivní?), apod.

¹³ Working Party on the OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises: Encouraging the Positive Contribution of Business to Environment through the OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Draft, 2004